۹۵

Ketabton.com

پښتو متلونه

ټولونه او تحلیل

د

S.STHORBURN

ژباړه او بیالیکنه

د شیر محمد کریمي

خپروونکی

دافغانستان دعلومو اکادمی

دژبو او ادبیاتو علمی او تحقیقی مرکز

پښتو ټولنه

د فولکلور او شفاهی ادب لوی مدیریت

۱۳۶۰

د چاپ ځای : گوندی مطبعه

د چاپ شمیر : ۱۰۰۰

PROPERTY OF ACKU 1508

سریزه

دافغانستان علومو اکادمی د ژبو او د بیاتو علمی او تحقیقی مرکز د فولکلورلوی مدیریت و یاړی چی د خپل مترقی اوو ګړنی دولت دکلتوری پالیسی له مخی داولس داد بیاتو ډیر ارزښتمند آثار خپل ملت ته په چاپی ډول وړاندی کوی اوداولس دکولتوردغنا سبب کیږی، **دغه کتاب چی دپښتوژبی متلونه پکی راټول شویدی دپښتوشفاهی ادب** وړیوه مجموعه ده .

دغه متلونه چی په دی مجموعه کی خوندی شوی داولس هغه لویی خبری دی چی په هره جمله کی یی لوی مفهوم پروت دی. ښه به داوی چی دمتلونو دارزښت ، منځ ته راتګ او نورو ځینو خصوصیاتو یی څه خبری وشی .

دهر ملت او ټولنی تاریخ ددوی دروحیاتو ښکارندویی کوی او د نفسی خصوصیاتو هنداره ده ، دیوه ملت لوړتوب اوکښته توب د هماغه ملت دروحیاتو او احساساتو اغیزه او نتیجه ده دټولنو په ټولنیز نفس کی د وه علتونه ډیر مهم دی اول وراثت او دوهم محیط هر محیط ځانته اغیزی لری اخلاق او دودونه ، جزبات نفسیات او نور ټول دانسان مادی او معنوی خصوصیات دچاپیریال په اختلاف تغیر کوی مثلاً : هغه اربابان چی دپښتو ـ نخواله سیمو څخه دهند ورشوګانو ته واوښتل نوهلته ددوی ټول خصوصیات وګرځیدل مګر هغه اربابان چیپه دغو غرو کی میشته شول دبیلو

خصوصیاتو لرونکی دی څکه ادبیات او ژبه شعر متلونه ، قصی او نور ادبی روایات تل دهغه ملت داجتماعی نفس اوملی خصوصیاتو هنداره وی . نوکه څوك وغواړی چی دیوه ملت ټولنیز خصوصیات او جذبات وڅیړی نودنوموړی څیړنی لپاره په ادبیاتو کی ډیر ذخایر اومواد لاسته ورتلای شی. دپښتنو دشفاهی ادبیاتو یومهم ټوك متلونه دی چی په لنډو وینا وو کی حکمتونه او دگټی خبری ځای شوی وی .

په متلو نو کی دملتونو دروحیاتو خواوی پرتی وی او ځینی پوهان وایی چی له شعر څخه هم متلونه دملتونو پرعقلیت ښه دلالت کوی څکه متلونه دعوامو له تفکر څخه حکایت کوی اودعوامو په ژبه وی په مختلفو او ضاعو کی دتجربو نتیجی دی چی په لنډو کلماتو کی ځای شوی دی مثلا د پښتنو دا متل که وگورو : «جنگ په وسله کیږی اوننگ په غله» له نوموړی متل څخه داسی نتیجه اخستل کیږی .

دپښتنو ټولنیز ژوند دوه رکنه لری :

١ــ له ځانه دفاع

٢ــ یوله بله سره په روغه ژوند کول

په پورتنی متل کی لومړنی رکن ته جنگ او دوهم رکن ته ننگ ویل شویدی ددوی عسکری احساسات په دفاعی حرکاتو کی او دننگ جذبات په خپلوی او روغه کی د ژوندانه دار مدار وو. وسله په دوی کی مهم اوغله هم دارړتیا شی وه (١).

نوموړی ټولنیزی اړتیا دوی کرنی ته هڅول ، نویی په معاشره کی زراعتی روحیه اودکرنی قدرکول داخل شول . داروحیه که څه هم دزړو اریائیانو ده او په زړو کتابو کی ددوی زراعتی حالت ډیرښه څرگندشوی مگرپه پښتو نوالی کی خودغه روح بل راز شواودپښتنو دروحیاتوسره سم دننگ دپاره یو ه وسیله شوه اوله هغه څخه مونږته معلومیږی چی دپښتنو دټولنیز ژوند اساس ننگ ؤ . نودننگ لپاره غله او کښت ضرور ؤ او دی کیفیت د پښتو نخوا وگړی اکثر کرونکی اوزراعت پیشه کړل .

په همدی ډول دپښتو هرمتل یوه گټوره وجیزه ده چی ددوی روحیات او ټولنیز ژوند ښه ځینی ښکاری اودپښتنوداولسی ادب هغه بډایه پانگه ده چی دټولنی دژوند ټولی خواوی پکی څرگندی شوی دی: مینه اوښکلا ، وصال او بیلتون خوښی او خوا شینی ، اخلاق او تاریخ ، جغرافیه او مذهب ، اقتصاد اوعدالت ، وطنپالنه اونوری ایډیاگانی پکی ځای کړل شوی دی .

ــ متلونه دپښتنو په هره سیمه ،هرکلی او هر کور کی داولس دادب یوه مهمه او درنه برخه جوړوی چی په هره سیمه کی په خاص ډول دیوه

---

(١) وږمه ٩ کال ، اگڼه ١٣٤٤ کال ، مخ ١٥

مطلب دادا لپاره‌ویل کیږی . او دا چی داولس دادبیاتو یوه مهمه اوارتـــه برخه ده نوپه‌دغه وسیله کله‌کله متلونه دژوند ترخی په‌چا اسانـوی او کیدای شی‌چی دیوه‌متل‌په ویلو دخپل زړه‌تسکین وکړی اودغم درو نـــــد پیتی له ځانه لری کړی . متل دخبرویوه لنډه‌جمله‌ده چی دمعنا په لحاظ‌بشپړه اودمفهوم په لحاظ عامه وی ښاغلی دوست «دپښتو داولسی ادب لاری» کتـاب کی لیکلی :«دمتل بلاغت اوفصاحت په دی کی دی چی دفورم له مخی لنډ او موجز،اودمعنا په لحاظ مستعار اوکنایه ، دافهام له مخی ساده او عام فهـم او ا ودافادی په لحاظ په‌هدف رسا اوسم لگیږی . » (۱)

دپورتنی عبارت له مخی‌رښتیا هم که چیری هرمتل تحلیل او تجزیـــه کړونو دهرمتل پـــه خوراساده الفاظو کـــــی لو ی مفهوم پـروت وی . لومړنی ویونکی ښکاره نه وی خودحکیمانه او فیلسوفانه افادی‌او ارزښت له برکته داولس پرژبه جاری پاتی شوی وی اوله یوه نسله بل‌ته رسیږی .

دمتل پـه ویلو کی‌کـه څـه هم شخص مفرد غـایب یامخاطب ځای‌لـــری خودویونکی او اوریدونکی له خوا یی دپوهیدو مفهوم او هدف عام وی اودا چی متل یا متلونه له کومه شوی او څرنگه پیدا شوی باید وویل شی چـی دفولکلوریستانو په‌گروهه متلونه هغه‌وخت داولس په‌ژبه جاری شــوی چی داولس ژبی لادلیك په قیدنه کی‌وی راغلی .

متلونه چی‌دژبی باار زښته پانگه اود اولس دژوند پیښنو او کلتـــــور هنداره ده‌په ژبه کی دپیدا ینبت څو لاری لری چی تر ټولو با ارزښته او مهمی لاری یی دا دی :

-دطبعی او ټولنیز وپیښنو له درکه هغوته دارزښت ور کو لو او پـــــه مستعار ډول په تیپیکو پیښنو کی دکارونی او تکرار له لاری.

دتاریخی پیښنو ددرك او انعکاس له لاری

- داشعارو اوسند روله لاری

-بیخی محدوده برخه دکتابونو له لاری

-دمذهبی احکامو او روایاتو له لاری

-دنورو ژبو دترجمی او اخستنی له لاری

ډیرځله لنډی دمتلونوپه ځای کارول کیږی‌اودا حالت هغه وخت مینـــځ ته راځی چی لنډۍ له خپلی اصلی معنا څخه ووځی اوکنایی معنا افاده کړی لکه :په پټاسودی اموخته کړم‌ماته دجوارو‌پولی خونـدنه را کوینـــــه داهغه‌وخت وی چی خپل‌یار په ښوښوسو غاتونو اموخته وی‌او کلـــه‌چی ورته ادنـی‌سوغات‌راوړی‌نو‌په دی‌صورت کی‌کم‌بهاسوغات‌خوندنه ورکوی او وا یـــی

ولی دی اول راته ښه سوغات راوړ . په همدی ډول دمتلونو او ادبیاتو

---

(۱) دپښتو داولسی ادب لاری مـخ ۵۸

تر مینځ ډیر ځله اخذ او اقتباس لیدل کیږی ډیر ځله یو بیت یا مصراع د متل په ځای تکراریږی اومتل ګرځی مثلاً :

خپل وطن کشمیر دی ماپردی وطن ته چیری وری * زړه مـی شو ذری ذ ری
نصیحت په غافلانو اثرنه کا* دسړی اوسپنی خوشی ټکول دی

متلونه عموماً پـه ټولنو کـی پـه معیاری ژبـو خپر یـږی ، هغـه متلونه چی په معیاری ژبه وی دټولنی په هر ګوټ کی اوریدل کیږی خو د ټولنی په ځینو سیمو کی داسی متلونه هم وی چی په هغو کی دیوی لهجـی انعکاس ساتل شوی وی لکه :

چی رار سیږی دسوات پستی *دخوارانو به ښکاره شی سری پوندي (۱)
ډیرځله په متلونو کی داهم لیدل کیږی چی دژبی دیو لهجی دیـو ی کلمـی په ځای په بله سیمه کی بله کلمه کارول کیږی لکه په لویدیځی لهجـی کی ګیلګی د موږی په زور غورځی .

په ختیځه کی «دګیلګی په ځای آس کارول کیږی»

په متلونو کی ډیر داسی متلونه هم شته چی سندریز خصوصیت لـری چی **دمتلونو همد غه سندریز خصوصیت دمتلونو په ارزښت کی ډیر رول لری ،په متلونو کی هرډول استعاره ،کنایه اومجاز ځای شوی دی ،خـو** سره له دی یی مفهوم اودکارونی موردبیخی ښرګندددی چـی ایجازاو دبداعت خصوصیات یی ادبی مقبولیت عام کړی دی په پښتو ژبه کی عموماً دوه ډوله متلونه موندل کیږی .

۱ـ منظوم متلونه

۲منثور متلـونه

دکولتوری وګړ پیژندنی له څیړنو څخه ښرګنده شویده چی دهری ټولنی متلونه ځانله ځینی ارزښتونه منعکسوی اونوموړی ارزښتونه هغه ارزښتونه دی چی په ټول تاریخ کی دګډو تجربو له لاری مونږ ته رارسیدلـی دی (۲) متلونه چی ځینی ارزښتو نه یی دګډی بشری پوهنی زیږنده دی او کیدای شی په اکثرو ژبو کی یی مثالونه پیدا کړو او همدارنګه ځینی نور متلونـه شته چی نسبی بڼه لری دخاصی ټولنی کولتوری ارزښتو نـه او یـا دیوی ټاکلی دوری اړیکی تمثیلوی.

هغه متلونه چی مطلق ارزښت لری لکه :ارمان چی وروستی عقل ړومبی وی .

انسان تابع د احسان

اول همیانی ګوره بیانو شی را نیسه

---

(۱) دپښتو داولسی ادب لاری ۵۸ مـخ

(۲) دفرهنګ مردم مجله دریم کال ٤ ګڼه ٥ مـخ

دمسلط کلتور نمایندگی کوی .
په پښتو ژبه کی ځینی داسی متلونه هم شته چی کولتوری ریښی لری او بلی ژبی ته یی ترجمه گرانه ده لکه :
پورتنی متل په یوه خاص کلتور پوری اړه لری .
لنډه دا چی متلونه دیوی ټولنی دارزښتونو ،انگیرنو او گروهنو هنداره ده .

ځینی متلونه دټولنپوهنی دپاره دکلی حیثیت لری او له هغو څخه دیوی ټولنی دژوند دڅرنگوالی په باب ډیرمعلومات ترلاسه کیدای شی .
داچی دژبو اوادبیا توپوهنځی له مونږ څخه وغوښتل چی دغلام محی الدین افغان دشپیتم تلین په ویاړ دمتلونو دغه مجموعه خپره کړو ،دغه مجموعه چی چی همدا اوس ستاسی په واك کی ده S.S THORBurn را ټوله کړی ، تشریحات یی پری لیکلی په انگریزی یی ترجمه کړی او د Bunnu or our Afghan Frontier په دریم فصل کی یی خوندی کړیدی، ددی ضبطیوه خاصه ځانگړنه داده،چی نوموړی تربرن له انگریزی ترجمی سر بیره د متلونو اصلی پښتو شکل هم په ځانگړی ډول په پښتو الفبی خوندی کړیدی، د ځینو متلونو په باب شرحی او په اولس کی ددغو متلونو په باب قصی اوروایات یی هم راټول اوخوندی کړیدی .
دغه مجموعه ډیرداسی متلونه لری چی دمتلونو په نورو مجموعو کی نه دی راغلی ، اوکه ځینی یی راغلی هم وی نوکله چی مونږ د متلونو په تحقیقی څیړنو کارپیلوو. دغه مجموعه محققینو ته دنسخه بدل په توگه ډیرښه کار ورکوی ، او په بله وینا د متلونو دبیلابیلو وریانتو نو په ښوولو کی ډیره گټه ځنی اخیستل کیدای شی .

دامتلونه ټولوونکی ، له کوم کتاب یامجموعی نه ندی رانقل کړی، بلکه په اولس کی یی راټول کړی ،او دپښتنو دیوی خاصی سیمی متلونه دی ،چی څیړول یی زموږ داینده څیړنو له پاره گټور بریښی .

په همدی اساس یی خپرول وړولیدل شول ، چی دادی دژبو او ادبیاتو دپوهنځی په سپارښتنه د افغانستان دعلوموااکاډیمی دعلمی او تحقیقی مرکز دشفاهی ادب او فولکلور دلوی مدیریت له خوا دپښتنی فولکلور مینانو ته په مینه وړاندی کیږی .
ښایی دغه مجموعه ځینی تیروتنی هم ولری موږ دموادو په توگه بی لاسوهنی چاپ کړل .

په درناوی
څیرنیار مصطفی نږدی
دفولکلور او شفاهی ادب لوی مدیر

پښتو متلونه

موږ ټول په دی پوهیږو چی متل څه شی دی ، او په یوه متل کی څه شی وی . مگر بیاهم ډیر کم خلك دی چی بی له زیات تفکر څخه دهغی مفهوم بیان کړی . دمتل لپاره خاص تعریف ورکول مشکل کار دی ځکه چی د متلونو، مقولو ، شعارونو او نورو اخلاقی او اجتماعی کیسو ترمینځ کله زیات مشابهت د معنا او مفهوم په لحاظ موجود دی.

متلونه داسی جملی دی چی د خلکو په منځ کی خاص استعمال لری او د یوه مفهوم دتائیداو تثبیت په خاطر په خاص ډول سره استعمالیږی ، اوزما په نظر دا ترټولو لنډ تعریف دی. ترهغه وخته پوری چی د ټولنی یوټولنیز اومشترك مضمون دټولو له خوا دعقل اوپوهنی له مخی سره ز بیښلی شو ی اونښتیږلی شوی‌نه وی اوله هغی یو ه‌دا سی لنډه جمله را زیږیدلی نه وی چی دټولو له خوا قبوله شی‌اوپه منطقه کی‌یی ریښی دکلو کلو په تیریدو سره پخی شوی‌نه وی ترهغو پوری دمتل‌په نوم نه شی یادیدای.

دداسی شریفانه مقام‌تر لاسه کولوپه خاطریومتل‌که څه هم لنډ دشعور نه ډك او خوږوی خودخلکو له خوا باید ومنل شی. ددی لپاره چی‌متل دخلکو له‌خوا قبول‌شی بایدپه ساده او عامیانه ژبه کی وی او همدارنګه داسی آهنگ اواز انګه په کی وی چی دخلکو په غوږو ښی ولګیږی او په مغزوکی سملاسی ځای ونیسی او زړونه یی قبول کړی . ددی مقصد لپاره په یوه متل‌کی همیشه وزن ، قافیه ، زیراوبم یو ځای کړای شوی دی. په یوه متل کی دری ضروری شیان دادی:

لنډوالی ــ مقصد او مفهوم ــ خوږوالی . هرمتل چی دادری صفتونه ولری که په هرهژبه کی وی دخلکو له خوا دقبلیدو وړګڼل کیږی . دمثال په توګه که چیری یوسړی داهیله ولری چی متل جوړ کړی او دګور په ډبره ئی ولیکلی شی چی «دی‌سړی متل جوړ کړی دی .» او متل یی دری ضروری شیان هم ولری لکه لنډ والی، مفهوم او خوږوالی . ترڅوچی خلك هغه په خپلو اذهانو کی‌ونه منی بیاهم موږ متل‌نه ورته وایو ، دخلکو له‌خوا قبلول دمتل لومړنی شرطدی .متل په‌خلکو باندی تحمیلیدای نه شی.

دمتلو نو ترټولو پخوانی کتاب ښائی دسلیمان پاچا دمتلونو کتاب و ی .

له هغه وخت څخه راپه دی خوا په ملیونونو متلونه لیکل شوی او منځ ته راغلی دی، ډیریی له منځه تللی دی او ډیر یی لاتر اوسه له پخوا څخه ژوندی پاتی‌شوی دی.څه زاړه‌او څه نوی خو که چیری د مختلفو تولنو متلونه سره مقایسه شی بیاهم دیوه مطلب دافاده کولو لپاره سره ورته والی لری .

دپښتو متلونو دالومړی کلکیسون دی نوځکه به خامخا نیمګړتیاوی لری .

او دا متلونه خاص دپښتنو دعرف‌او مفکورو ښکارندوی دی . نو ځکه فکر کوم چی دپښتنو دمعاشری دپوهیدو په‌خاطر به‌دګتی وړمتلونه وی . کاشکی په سل ګونه نور متلونه می را ټول کړی وای او همدارنګه ډیر متلونه می پریښودل ځکه چی د لفظ په لحاظ د ادب څخه یوڅه لری وو، همدارنګه ماهغه کړی ده چی ددری یا عربی ژبو متلونه ورسره ګډنه کړم او خالص دپښتنو خاص او ځانګړی متلونه ټول کړم . سره له دی که ځینی ئی راغلی هم‌وی البته علت‌ئی دادی چی‌دهغو دسوچتابه په‌هکله ماته اشتباه موجوده وه. زماپه نظر دداسی یوی مجموعی هدف دادی چی دیوی ټولنی په دننیو افکاروخبرشوددوی دټولنیزوحالاتو څخه معلومات ترلاسه کړو. د بشر هرنژادله ښکته نه ترپورته پوری په‌علمی مقیاس سره‌چی یو څه اندازه په‌ژبه کی‌لاس ولری بی‌شمیره متلونه پیژنی متلونه‌که څه‌هم لیکل شوی نه وی خود پرځان دانتقاد په‌شکل شفاهاً موجود او ټولنې ته معلوم دی.

دمتل‌په واسطه دیوی‌ټولنی‌ډیر پټ د نننی رازونه پیژندل کیږی .دا حقیقت په تیره بیا په وروسته پاتی او لومړنیو قبیلو کی ښه تحقق مومی او دهغوی متلونه په هم دی علت ډیر ارزښتناك شمیرل کیږی .مګر کله چی دیوی ټولنی متلونه ارزیابی کوو دهغو خلکو ټولنیز اوعلمی مقام بایدپه نظر کی ونیسو . ځکه چی متلونه معمولاً دیوی ټولنی دلوړی طبقی دخلکوله‌خوا اختراع‌کیږی چی‌دټولنی له‌عمومی‌اخلاقی‌اوټولنیزی مرتبی څخه لوړدی ، او دا متلونه ددوی عادات او افکار ښه تمثیلوی او عمومی وضع نه ښیی .متضاد اونه پخلا کیدونکی متلونه هم‌دسره ورته موضوع په

هکله شته چی ځینی یی ادبی او ځینی نوریی ډیر سپك او په بازاری ژبه وی چی داسپك متلونه په حقیقت کی دخلکو دعامو افکارو ښه ممثل ګڼلی‌شو اودا دخلکو دپرګنو نظر بلل کیږی . دا لاندی متلونه چی مارا ټول کـــړ ی دی‌زیاتــره ئی‌د۱۸۷۲ م‌کال پـه منی اود۱۸۷٤ م پـه ډیـره‌تـوده هـــواکی راغونډ کړای شوی دی . د «میرانی ـطبقه اومحل » تر عنوانو لانـــدی
متلونه دا باسین دوادی دی اوددی‌منطقی (بنو) په‌خلکوپوری ارتباط نه لری
بلکه د پیښور ، خوست او ختیکو د غونډ یو څخه راټول کړای شوی دی او ځینی متلونه ئی په ډیرو خاصو منطقو کی مروج دی . او همـدارنګـــه داهم نه شوو یلای‌چی داټول متلونه ددی‌ساحی خاص متلــونـــه دی ، که‌چیری دمتلونو ریښه اومیتود دافکار وداظهار اوویلوپه ارتباط وګـورو نوهغه داچی ډیری طبقی له‌هغو سره له‌اخلاقی او نورو خـو اونه ارتبا ط لری، چی‌وروسته به بیان شی . که‌څه هم‌بشر په‌مختلفو نژادو ویشل کیږی او دنسب یاژبی په اساس ارتباط نه‌سره لری خو بیاهم خالق انسا نـــا ن داسی پیدا کړی دی چی مشابه فکرونه ، منی او خواهشات لری. د ټولنو
دنژاد ونودتفکر په ارتباط که سپین دی او که تور ،آرین دی اوکه سیمتیك متمدن دی اوکه وحشی ، دتدریس اوپوهی په مرسته په مشابه ارزیابـی دی نتیجی ته رسیدلی دی چی دخلکو دعمومی احساس او دخلکو د حرکاتو او فعالیتونو اداره کوونکی عوامل ئی بللی شو . دهرعمل منشأ چی څیړل کیږی دهغی سره شرف ، افتخار او شرم او ننګ د مربوط عمل سره مدنظر نیول کیږی که څه هم به دهغی په تشریح او تحلیل کی د علمی سوئی مختلف ستا ندارد موجود وی . بالاخره موږ ته دا ثابتیږی چی د ډیـــرو خلکو ،چی ژبی یی څیړل شوی دی متلونه یی د خلکو په مینه ، میړانه
توره ـډار ـښیګړه ـبدګړه ـهوښیاری ـبی‌عقلی ـدښځو ضعف ،دسړیو غولول ـتکبر او داسی نورو طبقاتی خصوصیاتو په هکله دی او یوله بل سره تشابه لری . پښتانه دډیر نژادو په پرتله انګریزانو سره لـږ توپیر لری مګر سره له دی د دواړو خلکو ترمنځ دومره زیات لیری والی لیدل کیږی چی داکثرو مشابه معناوو لپاره د دواړو خلکو په ژبو کی‌دحیرا نتیا ځای شتـــه .

داچی دمختلفو ممالکو دمتلونوترمنځ تشابه شته ترپور تنیو تشریحا تو اضافه ضرورت نه لیدل کیږی ـپه‌دی باید قانع واوسیږو چی هغه متلونه چی دخلکو داکثریت او دهغوی د عقاید وسر ه ورته والی لری له یـــوی نقطی څخه منشا اخلی . په دی کی هم شك نه شته چی ځینو متلونـــو بین المللی شهرت ګټلی دی او ډیر زیات متلونه شته چی په مختلفـــو ژبو کی رواج لری . دمتل دمنشا دپلټنولو لپاره دا کفایت کوی چی دعامو خلکو داذهانو څخه څه چی منعکسوی بهتر ینه منشا یی بللی شو. او ځینی

متلونه دومره پخوانيدي چې اصلاً دهغې ريښې نه شو پيدا کولی ، خودومره ويلای شو چې دا متلونه د پيړيو پيړيو راهيسی د انسانانو په ژوندانه پورې تړلي اونسل په نسل انتقال شوی دی .

پښتانه ، هرڅوک چې دی ،دوی پخپله هم دتولوښو اوغوره متلونه جوړونکی دی خوځينی متلونه دلفظ له مخې ډير نازک خيال اوښکلی ليکل شوی دي چې د بشری زړه غوره کارونه اوښه معلومات منعکسوی . دهغوی اصلی مفهوم متاسفانه زما په ژباړه کی (دمولف نقل قول دی) نه بريښي، اوداسی ښکاری چی دا متلونه ديوه پوه او عالم سړی علمی مقولی دی، نه دخلکو د اذهانو انعکاس. داهم واضح ده چی دامتلونه چی دعلمی مقولو په شکل مروج شوی دی اود پښتنو خاص خصوصيات نه ښئی د ځينو ملايانو، عالمانو ، سوداګرو او حجاجو په واسطه له نوروځايو څخه راوړل شوی دی . په دې پروسه کې دنورو قبايلو متلونه هم ياکټ مټ رانقل شوی دی اوياڅه تغير اوبدلون په کې راوستل شوی دی ترهغی چې دهماغه قبيلی دخاصوضرورياتوسره تطابق وکړی. ددی نظريی په تائيد سره زه بايد ووايم کله چی مادبنودمنطقی متلونه راټول کړل اوڅه نه و پاتی، نوماته دخوست دمنطقی متلونه راورسيدل اوځينی نوريی له پيښور څخه لاس ته راغلل، هغه هم کله چی ما وڅيړل ياتکرارو اويا داچی زاړه متلونه په نوی لفظی شکل بدل شوی وو .

متلونه پښتنو ته دومره ارزښت لری لکه د انجيل عبارتونه چې مسيحيانوته د قدر وړ دی . او د خلکو د ژوندانه لپاره دا متلونه د قاعدی اوقانون مفهوم لری. څرنګه چې د يوه متل څخه ډير زيات مفهومونه اخيستل کيږی نو يو متل په څو موردو کې د استعمال وړ دی. حتی کله کله د يوه متل څخه په متضادو حالاتو کې استفاده کوی چې زه دا قدرت نه لرم چې د هغې علت او سبب بيان کړم .

کومی جملی چې زه يی په لاندی ډول بيانوم ځينی يی دمتل په شکل نه شو درجه بندی کولای ځکه چې دا جملی په رواجی شکل د بی سوادو خلکو په خولو په ورځينی ژوند کی استعما ليږی چې د لفظ لـــه مخی اکثره يی ډيری سپکی کلمی دی . موږ که کله له کتاب څخه يوه مقوله يامتل اقتباس کړو يو بی علمه اوبی سواده سړی دموضوع په ارتباط له خپلو مغزو څخه يوه داسی جمله راباسی چی مفهوم يی کټ مټ دغه شان دی او دايومتل دی چـی دشعار اومقولی په اندازه تول لری. دپښتنو دژوندانه درواج سره سم دپښتنو ځينی غوره دو دونه اودهغی په ارتباط متلونه وړاندی کوم :

گدایـــی

که څه هم گدایي دپښتنو لپاره له شرم نه ډکه موضوع ده اوگدایي‌دانسان دحیثیت‌ټیټوونکی ده،خوسره‌له دی‌گداځي اوراځي‌او هری خواتـــــه د یوی‌گولی ډوډی او تودی شپی تیرولو لپاره په حرکت کی دی .هغه څوك چې په دې ډول روزی پیدا کوی له نیکه مرغه ډیر کم دی. گدایـان کـه هندوان دی‌یا مسلمانان‌خپلی گدایی ته مذهبی بڼه ورکوی، د فقیر او ملنگ په نوم خیر او خیرات ټولوی. په مروتو کې مې نه یادیږی چې چاله ما څـخـه خیر غوښتی وی‌مگر په بنوکې ځو بنوځیو له ما څخه څه غوښتی‌دی. مگر پـه وزیرواو نورو غرنیو منطقوکی بل‌شکل موجوددی کله چې کوم «صاحب» هلته ځی نو کوچنیان مخې ته ورځی او سوال کوی . که چیری کوچنیان نـــه وی حتی ښځی او نارینه هم دا کار کوی .

۱ـ د فقیر چی چیری ښه هلته ئی شپه .
۲ـ که گدا د بل په غولی غرض نه کا سپی به نه که په گدا باندی‌غرض
۳ـسپی که په خپل منځ کی سره خوری فقیرته ئی یوه وی .
٤ـ د سوال خواړه د پوزی وینی څټل دی .
٥ـ ورك شه هغه ور ورچی له ډمانو غواړی پور .
٦ـ یوه سپی میچن څټله بل ئی کونه څټله .
۷ـ که دی وی خوره که نه دی وی مره .
۸ـ روږدی له پور وړی گنده دی .

غوری

دا شعار چی « عمل دسړیتوب ملاك دی نه گفتار » دټولوخلکو له خوا دښه متل‌په صفت‌دقبلیدووړدی. چی‌دهغه‌چادراگرځولو لپاره‌چی‌بی ځایه غوری‌کوی یادیری لافی‌وهی ورڅخه کاراخیستل کیږی . ترکومه ځایه‌چی‌زه تجربه لرم پښتانه له غورو اولا فوڅخه بدوړی ، مگریو ازي کله چی دقوم‌او قبیلـــی شرف اوافتخار ترسوال لاندی وی،یادنیکه گانواو پلرونو دمیړانی‌اوتوری‌په هکله خبری کیږی :

۱ـ هاله به ئی زده شی چی انډول په انډول شپه شی .
۲ـ داسی مه وایه چی زه‌یم داسی به شی لکه چی زه‌یم .
۳ـ چیندخه په لوټه وخته ویل ئی چی کشمیرمی ولید .
٤ـ که خس یم د تا بس یم .
٥ـ مریی لاندی غوره یی باندی .
٦ـداسی مه وایه چی زه‌یم په جهان‌کی پیداکړی خدای دسر دپاسه دی .
۷ـ دمچ جنگ به دپك په سر معلوم شی .

۸ـ ژاړه‌عمره ژاړه‌هاله دی‌نه خوړی هزارسوراخی اوس دوچ پلاومحتاج شوی .
۹ـ وړوکی خوله لویی خبری .
۱۰ ـڅه سوی ګی‌څه یی بار ګی .
۱۱ـ وطن‌دې لوټ که په تس اوتوسه په لاس به رانه شی‌تپوسه .
۱۲ـ له‌خالی لوښی لوی آواز خیژی .
۱۳ـ دغه ګزدغه میدان دی.
۱٤ـ چی په خپله بدائی که له ښاغلیو سره څه لره سیالی که .

تور او میړانه

جسمانی همت‌په پښتنو کی‌خاص صفت‌دی. دپښتانه په نظر یو زړه‌ورسړی حیثیت اولوړمقام لری‌او ډارن‌هیڅ نه لری. دامتلونه چی‌ماد دی‌عنوان لاندی راټول کړی‌دی ډیرلوړ اخلاقی مقام‌لری چی‌دخلکو په نزد دقدر وړدی .په تیره بیادافغانستان په ټولو ختیزو برخوکی داحقیقت څرګنددی. دښواعمالو اوټولو میړانو په‌هکله پښتانه لوړفکرکوی مګرد دښمن په‌هکله په دی‌ارتباط غیر عادلانه نظرلری. د دوی‌په ژبه کی‌د دښمن دتلفظ په‌هکله داسی کلمه نه لری‌چی ددوی دکینی تسکین وشی. ټکی‌دپښتنو په نزدله یوی خوابده کلمه ده خوله بلی‌خوا ددښمن په‌ضد تری دددښمن له‌ضعف اوغلطی څخه پوره‌ګټه اخلی . د دی مثال‌دثبوت لپاره‌دوی حادثی وړاندی کوم :

د۱۸۷۰م کال‌دجون‌په میاشت کی‌سپاهی وژل‌شوی و،ددی منطقی دوزیرو دمختلفو قبیلوخانان اومشران ادوارو راوغوښتل . ددی پیښی په هکله دوی ته وویل‌شول چی‌دایوغیر انسانی‌حرکت و،اوکومی قبیلی‌چی داکارکړی‌ودیر غلط کاروااوټکی یی کړی‌ده. هیڅ‌یوه داټکی‌ونه بلله اودا یی حق‌وګانـه ، د دوی دا استدلال‌و چی‌دمړی‌دقبیلی په‌مقابل‌کی دا دمیړانی حرکت واو یوائی غچ اخیستل شوی‌دی .

همدارنګه د ۱۸۷۳ م کال‌په اوړی‌کی د درویشخیلو او مسودو وزیرو تر منځ‌جګړه وشوه د درویشخیلو یوی‌لویی ډلی‌دمسودو څوتنه شپانه چی یـوه ښځه هم پکی وه ووژل ،او دوژونکو ډله‌کله چی‌بنوته راستانه شول‌ددښمن دبی غیرتی‌په هکله یی‌خبری کولی‌اودابریا لیتوب ئی‌لوی افتخارګانه اوښه ولجه ترلاسه کړی‌وه. دپښتنو رواجونه دمیړانی، توری او غچ په هکلـه خاص ارزښت لری :

۱ـ چی دتوری ووزی یی سورروی ،هغه په تنده نورروی؟
۲ـ یوپه شل اوشل په‌خاورو .
۳ـ توری یاباتورو هی یایی له غمه سور وهی .
٤ـ لیوه چی سورکیږی ګنده کیږی .
۵ـ پنی په پښوکی څرګندیږی اومیړه په بدوکی بلنګ کیږی .

٦- توری ته ګیډی نیسه ، خبروته تندی نیسه .
٧- دمیړه خوی ، دزمری زړه غواړی .
٨- دتوری ور وري خوره ده
٩- میړه په عمل ښیروه‌غټاو ووړیی‌مه ښیروه.(میړه په عمل ګوره،غټ‌اووړیی-مه ګوره)
١٠- توری په پېڅه وهلی شی .
١١- میړه چی میړه وی لوریی چاړه وی .
١٢- په تورو مړشی زویه ، نه‌چی دښمن‌ته خړشی زویه .
١٣- زمری‌ماته وکی ، د ګیدړ هم په ښه شی .
١٤- بار چی‌خر نه وړی نوپه‌خپله به ئی وړی .
١٥- زه‌دی بوره یم خوچی میدان پری نه ږدی .
١٦- چی وتړی برګونه ، مال یی نه خوری نور میړونه .
١٧- چی‌په یوه تیرشی په بله شیر شی .
١٨- چی اختیار دجنګ لری پوښتنه په څنګ لری .
١٩- لاری ډیری دی د میړو لار یوه ده .
٢٠- میړونه که دخدای نه دی بی خدایه نه دی .
٢١- نندارڅی باتور دی .
٢٢- که ته دورغړیی زه د ځنګل یـــم .
٢٣- لوټه له بوړی سپی نه خطا کیږی .
٢٤- د میړه یاترپ دی یا یی خرپ .
٢٥- چی‌سر نه وی ګودر نه وی چی زر نه وی خطر نه وی .
٢٦- د میړه خو ډول ګوره توری خو سپی سړی وهی .
٢٧- اغزی چی تیره وی له کمه ځایه وی .

طبقه او کلیوالی ژوند

طبقه دپښتنو ترمنځ ترټولو زیات‌د یادونی وړده .، بنوڅی اومروت په دی برخه کی‌افراط کوی‌کله‌چی‌دطبقی په هکله‌خبری‌شی دوی‌له نورو طبقو څخه **که څه هم دد وی په منځ کی‌او سیږی ځان‌بیلوی څرنګه چی‌څـرګنــده ده** دغرنیو سیمو خلك په تیره بیاوزیر او بیټنی په‌دی ورو‌ستیو وختو کی پـه کرهڼه بوخت شوی‌دی نودمصروفیت په اساس له حسادت څخه یـوانداز‌ه منصرف شوی دی .

خالص کلیوالی متلونه ډیرقوی دی اوزیاته مشاهده اولاربښوونه پکـــی **ښکاریږی او په لنډو جملوکی ادا کیږی :**

١- ختټك که ښه سوار دی دیوه وار دی .   (دمروتو متل دی)

۲ـ یاری له هرچا سره ښه ده بې ختکه (پیښختکه) .
۳ـ ددهرمسال متـه بې له چوتی نه وی .
٤ـ دمغل زور په دهقان، د دهقان په ځمکه .
٥ـ دهندکی که نور دبدولاس نه دررسی خوچی په لار ځی پسکه به دروکه (دبنوخیو متل دی) .
٦ـ هندکی‌چی که په اوبو ډوب کړی ... به یی وچه پاته شی.
۷ـ تور مارمه وژنه اوتور جټ مړ کړه .
۸ـ چی اوبوته وایی پانی سریی لاندی کړه ترکانی .
۹ـ د هندوانو ګډیدل څه دی؟ موتی موتی نیول موتی رنګول .
۱۰ـ اور اوبه سره شریك وی‌خو نه له هندوانو سره .
۱۱ـ هندوچی دیوالی‌شی نو زړی پوتی را واخلی.
۱۲ـ دهندو چوکه دلدو په اخیر پا کیږی .
۱۳ـ دسك اصل په ویښتو دی .
۱٤ـ وزیر که منډه کی خپله . . . به برمنده کی . (دبنو خــــو متل)
۱٥ـ له ... عقل د تنبی تاروپټ کړی دی.
۱٦ـ دهندو چوتی ... دخیرول دی.
۱۷ـ سل د وړ دیوه لوړ .
۱۸ـ ځدراڼ دغره لیوان په بنو راوړی تاوان .
۱۹ ـ د . . . او دس په تیزنه ماتیږی .
۲۰ـ سرکړی په وشکی مه ګنه دغره سړی په سړی مه ګڼه .
۲۱ـ ډول په سمه واهه ، بیټنی په غره کی ورته ګډیدل .
۲۲ـ باور مه کړه دمغل په کاغذونه ، دمغل اول کاغذ پسی پوځونه .
۲۳ـ چی په هندو شه په کنډو شه .
۲٤ـ سل بیټنیو سل پسونه وخوړل .
۲٥ـ له ژوندی کونډی نه مړ کونډی ښه دی .
۲٦ـ ختك سړی چرګ دی‌که ورویی نیسی کوړ ککیږی‌که په زوریی نیسی کړ ککیږی .
۲۷ـ مروت خربه لره په ګیډه ئی‌ډك پښی ئی سوده لره .
۲۸ـ که ګذران دی په کار وی پیشوګان مه تله .
۲۹ـ کری غل و میرو خیل یی مل و.
۳۰ـ برڼ په پردو اوبو شیوه کوی . (دکوم خوړ نوم‌دی چی همیشه دګرمی له دریا به څخه اوبه ورځی)
۳۱ ـ دمسافر په‌خواری مرګه *لاس‌ئی بالښت‌وی خوله ئی‌ډکه وی له ګرده مسافر مه شی زما یاره چی مسافر شی ځوك بــه ځای نه در کــوینـــــه
۳۲ـ که ډیری شی ښادی داسی به نه وی‌لکه پی .
۳۳ـ له نه وومییړو ، ملك شو بلو .

۳٤ـ ترخوپوری چی زوی اولور په کوي‌تیرنه وی‌موراوپلار یــــی خپل
نــه بــولـــی .
۳٥ـ له مړه وروره پرینبی گوملـه ښه ده .
۳٦ـ که شولی اسانه وی نوما نجه به خوړلی .
۳۷ـاو به دسیلی ، نغن د مروت.
۳۸ـ ورځ دبنو شپه دمروت.
۳۹ـ دلمر تاووهلی رغیږی اودسپوږمۍ تاووهلی نه رغیـــــږی .
٤۰ـبنو نیازی په بد راضی .
٤۱ـ هغه به دوړ نه وی چی پلویی غوړنه وی.
٤۲ـ څه خان نور خان شوی چی دجونگیو خولی تړی.
٤۳ـ متوزه له پوزی سره وزه له شیرک سره.
٤٤ـ غرننگ وخوړ دامان قلنگ وخوړ .
٤٥ـ لنبکر که دپلار وی هم بددی .
٤٦ ـ بنگ به لرگی نه شی بنگیخیل به . . . . . نه شي .
٤۷ـ که پلار دی جټ وته جتکی یی .
٤۸ـ دِک نس . . . وایــــی .
٤۹ـ دایمان زوال دروغ دی دتوتو زوال دوغ دی .

گڼه مرسته

داشعار «وحدت قوت دی» دهر چا له خوا د حقیقت په شکل منلی شوی دی، حتی هغه څوک‌چی سوادنه لری هم په دی شعار باندی عقیده لری. په هند کی به که چاوپوښتل چی‌ولی تاسی بریالی یی‌دیوه دهقان ځواب هـــم داو چی اتفاق او اتحاد . همدارنگه که دیوه پوه پښتون څخه به پوښتنه وشوه دپښتنو دمشکلاتو په هکله به ئی ویل چی هرپښتون دعوه کوی چی سر وی او په سر باندی سرونه لری . که څه همد گڼی مرستی ارزښت ټولو تـــه ځرکنددی خو بیا هم د ډیرو سره په عمل کی په دی هکله څه نه شته .

۱ـ چی نسونه ئی گوښی وی ، نیتونه یی گوښی وی.
۲ـ دیوه سپاره (سواره) به څه دوړه وی
۳ـ غویی دوښو په زور چلیږی اوهل دمټ په زور .
٤ـ چی‌زه اوته راضی نور څه دی دقاضی .
٥ـ میاشت که یوه ده ورځی ئی ډیری دی.
٦ـیوپه سلو درلی شی نه سل په یوه .
۷ـ دیوه لاس نه ټک نه خیژی .
۸ـ چی څپرونه دریږی غور یږونه کیږی .

ډار

په دی هکله دهغه ځا یادونه کیږی چی لاخوږ شوی نه وی او ژاړی ، اوکله چی جنګ سوړشی نو ډارن سړی توره را واخلی او خپل ځان دربانډی وژنی. یاداچی یوسړی ترغاښو په وسله سمبال وی اوچیغی وهــی چــی زه خود دفاع لپاره څه نلرم – دپښتنو په نزدتر هرڅه سخته کلمــه دادہ چی چاته د «نامرد» خطاب وشی .

۱– خوله ئی په اوګره سوی وه اوز ګروی ئی دزنګدن (ځان کندن) کاوه.

۲– چی نامردو آسونه وکړل نو اول یی په خپل کلی وتر پول .

۳– چی جنګ سوړ شه مړیی تود شه .

٤– نامردان دمیړو لاری وهی.

٥– سپی چی ایسارشی غول کوی میړه چی ایسار شی توره کوی .

٦– لښکر که ډیر وی بی سره هیروی.

۷– خوار چی له ژوری تیر شی بیائی څه ډار دی.

۸ –چی رنګ دی په قصه زیړشه نوتوروته مه ځــه .

۹– تروړی ویل چی سل قحطی به په ځان تیری کړم اودسپی مخ به ونه ګورم.

۱۰– که غوټی کړی په چرګو ړو، په دی بازنه شوی تپوسه .

۱۱– نه ښبنتن خبریده اونه سپی غپیده هسی غل و تښتیده.

۱۲– چی نن سپك شی سبا ورك شی.

۱۳–ښبنتن حیات مال ئی مرات.

١٤– توره په ښنګ کی کوتك غواړی .

۱٥– نه دمیړه تور شته نه دنامردپیغور شته .

۱٦– خردفقیر مړشه او په ویران دکلی سپی شول.

۱۷– ډار او شرم زوی او پلار دی.

۱۸– خراړی له یوه ګذاره ولاړی .

نـــرخ

هندوان وایی « دنرخ ماتول دهرڅه ماتول دی.» پښتانه که څه هــم ددی پیروی نه کوی اود پخوانیو رواجونو دومره کلك معتقدنه دی خو بیاهــم دنرخ او رواج په هکله متلونه لری . دمذهب په ارتباط متلونو ته زیـات قدر ورکوی او دنورو تولنیزو چارو په هکله ډیر آزاد فکر لری ،پښتانه کله چی قانع شی دنوی طرفداری کوی او زاړه پسی نه ګرځی .

۱– له کلی وتښته له نرخه یی مه تښته .

۲– نوی چاری په زړی لاری.

۳– چی چیری اوسی په مذهب به دهغو شی.

٤– مه ځه په هغی لارچی نه دی مورپری ځی نه پلار .

٥- بیل وطن بیل یی چلن.
٦- له ډیر وسره څه له ډیرو سره خوره .
٧- چی نه دی و دپلار اودنیکه اوس دی نوی ونیوه .
٨ -سر که لاړ شی عادت نه ځی
٩- یوه کډه دبلی کډی زړه کاږی .

مـــړینـــه

١- که گور زندان دی دمړی ناکام دی.
٢- مرگ حق دی گور کفن په شك دی.
٣- چی مړشه هغه پړشه .
٤- چی مرگی شته ښادی نه شته .
٥- پټ به پاتی نه شی چی ترخاورو لاندی نه شی.
٦- خپل گور هرچاته تنگ ښکاریږی.
٧- مرگ نه په واړه دی نه په زاړه.
٨- چی یو مړنه شی بل موړ نه شی.
٩ -که نه وی بیر می په هرچا به آبادی وی خپلی ښسییی .
١٠- دمړیو لاوړاندی په قیامت رضاوه .
١١- دی به وروستو ایمانداره بولم که یی ځان کندن (زنکدن) په خیر تیر که
١٢- مرگ هم دډیرو پرده ده .
١٣- جنت ښه ځای دی خو ورتلل دزړه په چاودل دی .
١٤- په ډك نس مرگ ښه دی له هغه ژونده چی په لوږه سره وی .
١٥- بابالاړ تبه یی پریکړه شوه .
١٦- پخواله اجله مه مره .
١٧- ورك خو هغه شی چی مړشی .
١٨- ځمکه وایی که په تاکی گناه نه وی له مامه ویریږه .
١٩- زاړی هرڅه ښه دی بی له مرگه .
٢٠- چی زماترسر شی تیره، خدایه مه کړی دنیا ډیره .
٢١- که دی عمر شی زرکاله * اخر به ومری ځما لاله .
٢٢- مه می چاته پاتی کړی ، مه دچارا پاتی کړی .
٢٣- تنگ دی خدای قبرهم دچانه کا .
٢٤- که نه مری له خواری اخر به ومری له زړبو دی .
٢٥- مچ ویل که د پیغلی په مخ ومرم مړنه یم .
٢٦- خو بیدلی دمړه ورور دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دښمني

۱ــ دتربرو غاښ په تربرو ماتیږي .
۲ــ دښمن دی که دلوخو پړی وی ماریي بوله .
۳ــ رالویدلی‌دلو غروله سروروغ شی* نه رغیږي‌چی‌دزړوتر آزارپریووت.
٤ــ کاڼی به پوست ، دښمن به دوست نه شی .
۵ــ بدسړی ته ښی خبری وایه په ورو ورو .
بیخ بنیــا دیي وبــا ســه لــه ســرا یه ورو ورو
٦ــ خواره دخښتن پخیږي اوکون دوینځی خوږ یږي .
۷ــ مارهم‌په دښمن وژنــه .
۸ــ دپښتانه بدی دسري اور دی .
۹ــ چی کهول شی بی فرمانه ټول ئی واړه شی کریانه .
۱۰ــ چی دیوه سود کیږي دبل کور نړ یږي .
۱۱ــ دښمن دلیمخی اغزی دی .
۱۲ــ دغلو ورورې خوږه ده‌خوپه ویش باندی جګړه ده .
۱۳ــ دباهر بدی ورکه شي اودکور بدی نه ور کیږي .
۱٤ــ خواږه خواږه به‌درته وایي وژورته به‌دی بیایي .
۱۵ــ چی ددوو سره جګړه شی ددریم په کی ښه شی .
۱٦ــ چی دخدای ویره نه وی‌دغزه پناه دغره پناه .
۱۷ــ چی‌کلی دوه شي دچوغلو ښه شي .
۱۸ــ پور دبدی تخم دی .
۱۹ ــچی څرك یی لــه کوره وی خو نه یی خوره وی .
۲۰ــ چی نه دی وی په خواهغه تاته شی بلا .
۲۱ــ تربور خوار لره خوپه کار یی لره .

کهــول

پښتانه دکهول په هکله ډیره خاصه عقیده لري. که یوټبر ډیرو وړهــم وی خپل کهول اوټبر ترټولو نورو پورته شمیري اودخپلو نیکه ګانو پــه نوم ویاړي . پښتانه په کهول او ټبر کی دمشرتوب او کشرتوب موضوع هم په کلکه ګوري ،تجربی‌دوی‌ته دادرس ورکړی دی‌چی کهول باید مشــر ولري اوهر څوك دهغه اطاعت وکړی .مشران دپښتودنرخ او رواج لـــه مخی مسایل څیړی اوحلوی ئی . دمشر صلاحیت ته ټول درانه ګوری .
۱ــ له نااهله دو فا طمع ومه کړه * ګنده نل‌به نیشکر نه شی هرګــز

۲ ـ چی نه وکړی پیدی زوی به نه را وړی هــــو ډی .
۳ ـ عراقی آس په خړو جا موکی ښه لیده شی
٤ـ دفصل خواریم دا صل خوارنه یم .
٥ ـ له ښه پلاره له ښی موره بلا وزو وله توره .
٦ ـ عاقبت به دلیوه زوی لیوه شی .
۷ـ دغله سپی زوی که غل نه وی څو سن خو وی .

تقدیر نصیب

۱ـ نصیب کته کړی خردی چی چیرته یی بیایی هلته ځی .
۲ـ که ته لاړشی تر کابله برخه به ځی درپسی خپله .
۳ـ برخی ازلی دی نه په زور نه په سیالی دی.
٤ ـ که ستا قلم زما په لاس وای +ما به ستا لیك په نیکبختی وهلی ؤنه .
٥ـ بی نصیبه خواړه گران دی.
٦ـ تقدیر تدبیر پوری خاندی .
۷ ـ وزه له لیوه تښتیده دقصاب کره یی شپه شوه .
۸ـ له رام نه تښتیدم په کام واوښتم.
۹ ـ که ټول جهان طبیب شی چاری واړه په نصیب شی
۱۰ ـ له خپلی برخی تیښته نه شته له پردی برخی ویش نـــه شتــــه
۱۱ ـ سپور دی‌داسی نه وائی‌چی پلی به نه شم او پلی دی داســـی نه وائی چی سپور به نه شم .
۱۲ ـ شپه چی په کور وی‌په گور به نه شی چی‌په گوروی په کور به نه شی.
۱۳ـ چی‌خدای کوی هغه به‌وشی خود اوښی گونده ټینگه وتړه .
۱٤ که په نصیب قی درغی غاښی پری ټینگ کړه .

ملگـــــر تیـــــا

دلاندنیو متلونو متن د ملگر تیا په هکله خاص او خالص تون لری. یو سړی دملگری په انتخابولو کی باید بیره ونه کړی .کله چی دچا ســـره ملگر تیا ونیسی نود ملگری شرف او حیثیت دخپل دشرف په شان په درنه ستر گه گوری او ساتی ئی ، اود ملگری په مقابل کی هری قربانی ته حاضر وی. دحقیقی او مطلب اشنا ملگری ترمنځ باید توپیرو ښودل شی. او کلــه چی په ملگر تیا کی‌کوم ټگی راشی‌نوپه هغه ارتباط هم‌متلونه ویل شوی‌دی.
۱ـ یارنیسه تر کاله ئی کسه ، که برابر شه غیر ورته نیسه اوکه نه شته ځان ځینی نیسه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ چې بې‌ذاته اشنائي که + اور به بل په خپل تندی که .
۳ـ یار په کوڅه تیر کړه رنګ ئې هیر کړه.
٤ـ ورکه شي کمبلي چې نه دبادئي نه د باران .
٥ـ ښه قصه بل ته کوه ښه خواړه خپل ته ورکوه .
٦ـ یار دې وي په بل دیار دې‌وي .
٧ـ زوی زړه دی ورور لیمه دی لمسی دهډ مازغه دی.
٨ـ زوی له زړه دنیا له پرینه تر زوی لادنیا شیر ینه .
٩ـ چې له یاره وایي له ځانه وایي .
١٠ـ دغو ښتو دارو ورکړه دی .
١١ـ چې له یار سره یاري لرې عیب ته یې مه ګوره .
١٢ـ دوست په تنګه کې څرګندیږي نه په خورنه کې .
١٣ـ چې زلزله وه ټوندې دی رانه کړه اوس یې خپلی مورته ورکړه .
١٤ـ ویل دخدای دپاره کوه او لوړ دیار لپاره وهه .
١٥چې زما اوستا بایده دی لرې او نژدې څه دی .
١٦ـ خپل خرتړلی ښه دی که غل اشنا وي .
١٧ـ خپل به دې‌وژړوي او دښمن به دې وخندوي .
١٨ـ چې نه دې وي له موره داسې مه وایه چې وروره .
١٩ـ هله به در زاریږم چې له چارې وزګار یږم .
٢٠ـ لایار شه لابیزار شه .
٢١ـ آشنا ښه دی که خوړونکی سپی وي .
٢٢ـ که ښه یم له یارانوسره یم .
٢٣ـ ورور ورور ته نه ګتې مل مله ته وګتې .
٢٤ـ تر کوره وم درسره تر ګوره نه یم درسره .
٢٥ـ چې سپینه غوایي ختې او توره یې نه ختې خوله یې وچه شه .
٢٦ـ بریښنوه‌که یې بریښنوی چې به‌ه‌ترکمر پریوزي‌بیایې څه ته بریښنوی.
٢٧ـ تربوردی هغه دې‌چې‌سبادې کور ځیروي‌بیګاه دې‌اور ځیروي.
٢٨ـ اشنایي په اصل ښه ده نه په بې اصل .
٢٩ـ له کم عقله هوښیار دښمن ښه دی.
٣٠ـ خپل دی که مړ کړي سوري ته به دې واچوي .
٣١ـ غوښې او نوك نه سره جلا کیږي .
٣٢ـ چې نه منې دیار پندونه په سر به تل وړې دغم بارونه .
٣٣چې خپل زړه بدنه کړې پردی زړه به ښه نه کړې .
٣٤ـ تربور دی که خر وي لته مه پرې اړوه .

۳۵ـ پیغله که توره وی هم کور می تری زار شه .
۳٦ یارمی تور دی توری کوړی لاتوری کوړی دپریکړیو دارو دینه .
۳۷ـ چنه دی وی خو په مینه دی وی .
۳۸ـ د پردی آس سواری ترنیمه منزله وی .
۳۹ـ زړه خویو دی چی ملال شی پسه نه دی چی حلال شی .
٤۰ ـ...چیدی وپیژنی وبه دیخوری اوسپی چیدی وپیژنی‌نه دیخوری .
٤۱ـ دین دوستی خیرول دی .
٤۲ـ په یاری کی تل څولی ماتیږی .
٤۳ـ ځان ته گوره ملګری ژغوره کم یی مه بوله له وروره .
٤٤ـ دوه به سره خپل شی که دریم په منځ کی‌نه وی.
٤۵ـ یاردی دسرخیر غواړی ورور دی د مال .
٤٦ ـپه پنده کی دیهم سجن اوسه .
٤۷ـ هر څوک په ښیورځی کی دوست دی.
٤۸ـ که په تا باران وشی په مابه څاڅکی پر یوزی .
٤۹ ـچی یاری کوی هغه خواری کوی .
۵۰ـ څوک چی ستا په مینی کیوماته که پندونه .
نه دی چانیولی اباسین په لوی بندونه .
۵۱ـ له غله سره یاری لره خپل لندی خوندی لره .
۵۲لولی ته چاویل چی یاردی مرشه ویل ئیچی دکوم کوشی .
۵۳ـ وروری وروری حساب له میانه .
۵٤ـ په تله راتله نه شی څو دزرد ختمی نه شی .

خدای پاك

خدای پاك ژوندی ، لامکان اوهر چیری موجود دی ،خدای دانسان اعمال گوری ا وسره‌له دی ئی انسان ته د عمل آزادی ورکړی ده.او انســــان ته ځان دخدای پاك په نزد ناتوان ښیزدی او پر خدای پاك باندی متکـــی دی .

۱ـ څوك چی خدای شرموی داوښی دپاسه ئی سپی وخوری.
۲ـ سړی چی خدای نه ښایسته کوی نوسترگی ئی شنی که .
۳ـ چی لوړیږی کور یی نه نړیږی.
٤ـدچتری هــم خدای دی دباز هم خدای دی .
۵ـ خواره هغه خوری چی خدای پری خوړلیوی نه‌چی خوله یی ستریوی.
٦ـ لمبول یی په مادی او ښښل یی په خدای دی .
۷ـ روزی له خدا یه ده نه له روزی.

۸ـ ژرندګړی خدای خوار کړی څټه پروته مزدئی خوړلی.
۹ـ چی خدای نه که بنده څه وکه.
۱۰ـ دبنده مخ د خدای له نوره دی.
۱۱ـ خدای به وی یاران به نه وی.
۱۲ـ په ښیره په دعانه شی، ګرونی خدای دی.
چی خدای نه کاښیره څه کا دعاڅه کا.
۱۳ـ که خدای قادر دی هم، په شنه آسمان‌وورول نه کوی.
۱٤ـ کارونه دخدای په ګړه شی نه د ملا په خوله.
۱۵ـ میړی چی خدای ورکوی نو وزر ورکه.
۱٦ـ بسم‌الله ویل ثواب لری نه دګیدړ دښکار لپاره.
۱۷ـ کم‌د لوی په هیله او لوی دخدای په هیله.
۱۸ـ غل‌هم وائی خدایه کور به هم وائی خدایه
۱۹ـ ته‌می وزی وهه زه‌به دی روژی وهم.
۲۰ـ هومره به شپه نه کړم څو دخوار زیرمه ونه کړم.
۲۱ـ چی خدای ورسره بدشی دستی له شرعی رد شی.
۲۲ـ بنده مه او سه غره خدای له هر چادی سره.
۲۳ـ ړانده ښځه په خدای سپارلی ده.
۲٤ـ چی خدای ئی ساتی دپیشوځامن په آوی کی وساتی.
۲۵ـ چی نه ورکوی مولا څه به ورکوی دولا.

ښه څیـــره

دیوه پښتانه شخصی نظر دښکلاپه هکله زیات دی. اونه غواړی چـــی د طبیعت په ښکلاکی بدلون راولی.

۱ـ میره کوتی ورسپی څپړه ور.
۲ـ سړی یو رنګ جامه دوه رنګ.
۳ـ خیال هم خواری غواړی.
٤ـخیال په برمنډه نه شی.
۵ـ څو کړی ګیره دچړی لایقه ده.

ښی او بدی طالع

۱ـ له شنو سترګو ړوند ښه یم.

۲ـ خوار خپله خواری نه کړي چچکی نیسی .
۳ـ غل هم زور اور ، بخت ئی هم زور اور .
٤ـ اوبه په اوبو ووری.
٥ـ دکونډی دوه غوایه وو ، یووت نه ، بل ننووت نه .
٦ـ سم دکونډی زوی وشه او سم په کلی رنځ گډشه .
۷ـ بخت یا په پټی دی یا په کوټی.
۸ـ بیړی په بخت چلیږی.
۹ـ ټکه هر چیرته دخوار په کور پریوزی.
۱۰ـ خوار دلی هم خوار په هندوستان هم خوار.
۱۱ـ کم بخت چی منډه وهی په خولی پرزی.
۱۲ـ دکم بخت شرعه له قاضی سره وی.
۱۳ـ کار چی بی وخت شی بی بخت شی.
١٤ـ چاچی ورځی شی کړیورته بلاشی خپلی وزی.
۱٥ـ له میړه سره سیالی شی اوله بخت سره ئی نه شی.
۱٦ـ چی بخت ئی یارشی کور ئی بازارشی چی بخت ئی خوارشی کورئی ناتارشی.
۱۷ـ سل ورځی تخت ښه دی که یوه گړی بخت نه یوه گړی بخت.
۱۸ـ یو ساعت بد دسلو کالو رنځ.
۱۹ـ خوار ته مه ورکړی نوکان چی پری وگروی ځان.
۲۰ـ خوار ته مه ورکړی بزه چی ئی ونیسی ترپښه .
۲۱ـ چی خدای ورسره بد شی په باران کی خړی ورشی.
۲۲ـ چیرته لور چیرته لنگی که دخوار نه وی کم بختی.
۲۳ـ دښبنتن چی کم بختی وی سپی ئی نیم خوبی وی.
٢٤ـ خوارو بلوسیږی بختورو پوهیږی .
۲٥ـ چی دا دسویو اوتاك دی اودادشپانه لوړدی یوه ورځ به سره واوړی.
۲٦ـ یتیم ټوله ورځ روژه نیولی ماښام ئی په ماته کړه .

ښیگړه او بدگړه

دا موضوع خاص اهمیت لری. هغه څوك چی صادق وی او بی الایشه مرام په نظر کی نیسی بی له ویری اوترس ښه نیك کارونه کوی او په ښیگړه یادیږی . برعکس ځینی خلك چی بدنیت او شوم عمل ولری تل دخلکو په ضرر کار کوی او په خپلو بدوکی کله کله دومره ګړندی توب کوی چی شرم او حیاله لاسه ورکوی . کوم متلونه چی دښیگړی او بدوگړی په ارتباط راغلی دی ښه او بد دانسان د اعمالو او کړو په هکله ښه څرگندوی:
۱ـ په بدو کی صبر کوه په ښوکی تلوار.
۲ـ زر چی پاك وی له اور ه ئی څه باك وی.
۳ـ اسلام تر توری لاندی دی.
٤ـ که بدکوی آخر به پښیمانی کوی .

٥ـ ښه دی هغه دی چی ښه دی لری.
٦ـ راست اوسه بیا ملاست اوسه .
٧ـ ښه هغه دی چی آواز ئی دښو وی.
٨ـ په ښه خوی سره پردی عالم خپلیږی
عمر خوی دبدو شه ځکه خپل تری پردی کیږی .
٩ـ سړی په خوی سره ښایسته دی په رنګ خومړه غونه ښایسته ده .
١٠ـ نیکی ته مخ کوه بدی ته شا .
١١ـ ډاك شه په ډاک پریوزه له ډاګه هیچاځه وړی نه دی.
١٢ـ چی دقوم کمه غواړی کمه به ئی خپله شی.
١٣ـ چی نیت ئی بدیږ ی ملت ئی بدیږی .
١٤ـ نه دکاسیر سترګی دریږی نه دغله لاس .
١٥ـ توره مړه ښه دی پیژنم چی لم دی سپین دی .
١٦ـ چی شپه تیاره شی بدان تیره شه .
١٧ـ چی بد ګرزی بد پرزی.
١٨ـ سوډرته چاویل چی ولی دی خلق سوډر بولی ویل ئی چی داټول می وروڼه دی ناز را سره کوی .
١٩ـ مه وخوری هغه خواړه چی دی وخیژی ترغاړه .
٢٠ـ دچریکی بکا دلیوه خندا ده .
٢١ـ روزی مړشه عمر پړشه .
٢٢ـ چی کلی په نامه لری یو خوی له نورو ښه لری.
٢٣ـ زر چی چیرته وی هلته ئی قدر وی.
٢٤ـ سپین په تورو کی ښه بریښی.
٢٥ـ بلانه له مزکی نه له اسمانه له خپله ژبانه .
٢٦ـ دنیکی تخم بدی ده.
٢٧ـ هاتی چی ژوندی وی یولاك و اوچی مړشه دوه لاکه شه .
٢٨ـ چی نه خوری لوږ وخوری.

بیړه او صبر

ډیر وخت داسی ویل شوی دی چی دښو دمنطقی خلك داستراحت طلب اولټ ژوندانه خاوندان‌دی اود ورځینی فعالیت داجرا له مخی معلومیږ ی چی وخت‌ته ارزښت نه ورکوی. دجاری‌منطقی تودوخه ددوی په طبیعت‌کی‌څه رول لری‌ځینی‌نورعوامل‌هم‌شته چی‌په‌عمومی ډول‌ددوی په ژوندانه کی لږ څه تاثیرلری خو دومره مهم نه دی،نوځکه ختیز متلونه تل صبر او حوصلی ته درانه ګوری په‌چاروکی بیړه نه ستائی ، مګر له دی‌سره‌سره باید هیرنــه

PROPERTY ACKU

کړوچې پښتانه تکړه ، غښتلي او چابك خلك‌دي. دکارو دژر اجرا لپــــاره تشویق ته ضرورت نه لري.
۱ــ تراوبو وخته کالي کاږي .
۲ــ چې تر کاله شي تر خدایه شي.
۳ــ فرصت رحماني دي . بیړه شیطاني ده .
٤ــ دمکۍ تګ په صبر لنډ یــږي .
۵ــ بیړه سپي کوي چې ړانده کونګري زیږوي.
٦ ــدومره سهیده چې وروغو مې‌ستریدل او دومره نه‌سهیده چې سبزي پخیــــــدل .
۷ــ چې وسهیږي و سودیږي.
۸ــ پاك وار که ، ناپاك ګذار که .
۹ ــ ولې ډار یږي‌پې په وار ماسته کیږي .
۱۰ــ چې باغ پوخ شه باغوان کوږ شه .
۱۱ــ صبر تریخ دی میوه خوږه لري.
۱۲ــ الف ویلي نه‌لام زیرلي .
۱۳ــ بې اوبو مه ډوبیږه.
۱٤ــ انتظار له قتله بد دی .
۱۵ ــغوا حلاله نه‌وه اوکور تلبرئي په سرورته نیولي وه .

کور

۱ ــکه ګرزي ګرزي آخر دي ځای ډنګو ان دی .
۲ــ هرسړی په‌خپل وطن کې بادشاه دی .
۳ــ هرسړي ته‌خپل وطن کشمیر دی .
٤ ــسل روپۍ پور کړه دژمي شپې په کور کړه .
۵ــ مسافري بده بلا ده .
٦ــ که په کور امیر وي په بهر فقیر وي.

پټاو بې پټي

داډیره مشکله ده‌چې‌سړی‌دي دپښتانه په نظردپت اوعزت‌موضوع وپیژ نــي موږته دپښتنو دپت خبره داده چې دکورني ځینې پیښې پتي وساتي ، هغــه پیښې که ځرګندي شي نو هرومرو دکور او کلي په نزد بې پته کیږي او نفرین ورته ویل‌کیږي ،یعنې دوی کې‌رواج‌ډیرمهم شمیرل کیږي .بنوځي‌دپت اوعزت په هکله ډیرزیات ښکته پورته غورزي. مګر دمروتو خلك‌دومره تشدد نه لري .
۱ــ یارلي دې خړ وي خوچې زه پوري خړنه یــم .
۲ــ په درنو دروند په سپکو سپك .

۳ـ دریاب په لوښی نه وچیږی ٠
٤ ـ کاروان ته که سپی وغاپی دکاروان څه پری کمیږی ٠
٥ـ دریاب دسپی په خوله نه پلیتیږی ٠
٦ـ په سلومی مړ کړی په یوه می پړمه کړی ٠
۷ـ پت ښه دی که لاك ، نه پت.
۸ـ په پت کی تور موسلی ښه دی.
۹ـ مړمی کړه پړمی کړه ٠
۱۰ـ دمیږه لوز گوره دځمکی فصل ، دښځی ښایست ٠
۱۱ ـ ته زماشړی ته لاس مه راوړه ،زه به شال ته دستا لاس نه در وړم ٠
۱۲ـ دریاب په کانی نه خړیږی ٠
۱۳ـ چې نوم یی واخلی په ننگ یی ومره ٠
۱٤ـ سرکه غټ وی هم پټکی غواړی ٠
۱٥ـ فقیر کله دسپړی لپاره کند په اور اچوی ٠
۱٦ـ میړه مړ کړه او سپکه وه یی مه ٠
۱۷ـ څه وهلی څه وژلی ٠
۱۸ ـدسیال دسیال گیری ،جامی واغو نده سپینکی ٠
۱۹ ـچی په خپلی خورنه شر میږی په بلی نه څه وشر میږی ٠
۲۰ـ بس کوه شامکه په اخیر دی ووهله ٠
۲۱ـ کم سړی ، گناه یی لوی که ٠
۲۲ـ ډم چې په ډول گه شی بیائی څه شرم وی ٠
۲۳ـ چو هاړی ته چاوویل چی له چانه شر میږی ویل یی له خپله سیاله ٠
۲٤ ـمال می تر سر ځار کړی اوسرمی تر شرم ځار کړی ٠
۲٥ـ په سوډر پوری خپل نوم اور دی ٠
۲٦ـ په زمری می دی وی دگیدړ دی را باندی نه وی ٠
۲۷ ـوز ٥ چی هم څملی ،ځای په ښنو پا کوی ٠

مالداری ـ هوا ـ روغتیا

دامجموعه زیاتره په مروتو پوری اړه لری. ددی خلکودکرنی او مالداری دژوند ښه ثبوت دی.دا ددوی پرژوند باندی اغیزه لری.کوم متلونه چی دلته رانقل شوی دی ددوی په مالداری ژوند پوری تړلی دی. څرنگه چی وزیر په دی وروستیو وختوکی په کرنه بوخت شوی دی اوبنوڅی دډیرو اوبوپه درلودلو

سره له پخوا کرگر دی نودې موضوع ته کم متوجه دی. د بنوخیو او وزیـــرو د ژوند پروسه تثبیت ده، دهوا د بدلون په اثر ددوی دژوندجګې او تېښتې تر زیاتی اندازی پوری پیشګوئی کیږی او پیشګوئی یې هم معمولاً رښتیا ثابتیږی او په دی هکله دوی ښه تجربه پیدا کړی ده. د ځمکې د شدیاری ـ وتري او کرنی څخه تر حاصل اخیستلو پورې حتی دهرجریب حاصل او نور پیشګوئی کوی. د ښسرلی او ژمی د پرله پسی حالت له مخی دوی دخپل ددوبی غلی اندازه د کمیت او کیفیت په لحاظ مخکی له مخکی ښوولای شی.

مگر د للمو په باره کې د اپیشګوئی نه شی کولای. ځکه د کال هره میاشت ځانته خصوصیات لری او بیل حالت ښئی. ځکه چې (٦ـ ٧ انچه په کال کې) باران هلته د یرلږ او بی وخته دی او دهغه چاودهغو ځاروی او فصلونو چی ژوند یې په باران پوری تړلی دی ددی بی وخته او لږ باران په سبب دښو حاصلاتو پیشګوئی نه شی کیدلای.

١ـ لره دې آباده کړه چی پاته بره شوه.
٢ـ په هل ختلی ښه نه په راشه.
٣ـ په پردیو دروزو باندې ګیډه ښو کړل سره لاندې.
٤ـ که ووهی ګرسټ ته به شی په جامو پټ، که نه وهی ګرسټ ته به ګرزی لغړ خــــټ.
٥ ـ چی طمعه دی په ځمکه کړه تومنه دی پری ورکه کړی.
٦ـ شل ورځ کندون کوه یوه ورځ او به لګوه.
٧ ـ پولی ته یی هیله کړه هیله دی نهیله کړه.
٨ـ سهیل چې واده که دهرچا جامې به وکه.
٩ـ له موتبی برلو نه شی.
١٠ـ اوړی که پټ وی په راشه به څرګند شی.
١١ـ د پوکر بی وفو. (کوم تخمونه د دسمبر د پنځلسم څخه وروسته وکرل شی نه رسیږی)
١٢ـ چې په طمع د کرو شی هغه پاته په میرو شی.
١٣ـ د لوګری چې زړه نه وی لور په لوټه تیره کوی.
١٤ـ چې په خپله کرونده ګرزی که شیدی وی تول غوړی شی.
١٥ـ زاړی ولاړوی لکه ځاړی، بو بړو لاړوی خیښتن ژاړی.
١٦ـ او به پنډې کړه باجرې غونډې کړه.
١٧ـ لازاړی ځامن دی لازاړی غنم دی.
١٨ ـ چې نه وکاږی نوکه په لاس به نه نیسی روکه.
١٩ـ چې په تل روږه وی په تاندو به دوره وی.
٢٠ـ چې په تل هستی وی په تاندو به نیستی وی.
٢١ـ چې طمعه دې په خدای کړه تومنه دې پیدا کړه.
٢٢ـ نالی کرونده د اوښو تاخت دی موتبی کرونده د وزو تاخت دی.

۲۳ـ تاندوبه به دی موړ که وچو به به دی سپور که .
۲٤ـ غنم په دښمن کره باجری په سجن کره .
۲٥ـ چې مزکه ډکه کړی ډک به دې کړي چی مزکه وږی کړې وږی به دې کړی.
۲٦ـ په ماتی ځه تخم اچوه .
۲۷ ـ ټول کال دې گل گل وه بیا دیوه غوائی غوبل وه.
۲۸ـ چې کاتک کیوزی په نوبلا پریوزی . (دکاتک میاشت داکتوبر دپنځلسم ځخه پیل کیږی .)
۲۹ـ اسواړه ده اسو گټه ده. (داسو میاشت دسپتمبر ۱٥ م ځخه پیل کیږی)
۳۰ـ نه تل وی باران نه تل وی فرزندان .
۳۱ـ وسه په وره ده چیتر په غره ده . (وسه ـ داوړی باران ـ چیتر داپریل دشپږمی برسات)
۳۲ـ کیله کیله د خدای په هیله .
۳۳ـ گټغینه کیده لادگره کی ده .(زوړ متل دی غینه کی مقصد ډیـــــر اولادونه گړه کی مقصد ډیره کر هڼه).
۳٤ـ تاندوبه کرونده، د گوتو ښتل دی .
۳٥ـ خدای چی مهربان شی په گلو اوغولوئی سم وورږی .
۳٦ ـ باران دې په راشه کیږه .
۳۷ـ کرونده دومره ښه ده چی آس پرې ورغړی نه چې پرې وتریږی .
٤۰ـ وسه له ښکی سپرلی له پاسه .
٤۱ـ پورب وائی که زه چلیدی ددرښو لاس اوپښی به شنه شول
٤۲ـ چی له ټل سره ئی کاروی هغه تل په غم هساروی.
٤۳ـ ټل خوار کړی تللی بیارته نه دی بیا راغلی .
٤٤ـ چی ټل ورك کړی دی دهغو میله نه مونده کیږه .
٤٥ـ دټل کرونده ماته لینده ده .
٤٦ـ له هغی قحطۍ می ژغوری چی اوربشی شی سمسوری .
٤۷ ـ تاندو بی وال لونگۍ زړوی او وچو بی وال شیړۍ زړوی .
٤۸ چی فصل پوخ شی داروئی رودل دی .
٤۹ـ اســو ودی ســـو و .
٥۰ـ باران خوداسی وی زیات خوتندر وی .
٥۱ـ یوئی کری سل ئی خوری .
٥۲ـ چی په آسمان اوره شی مالگه اوبه شی .

۵۳ـ مزکه تول په توکل کوی خومدار ئی په ساتلو کی دی .
۵٤ ـ سپینه وورول کوی توره ډارول کوی .
۵۵ـ څه دې شيپه هغه سپرلی چی نه سخی څريږنه وری .
۵٦ـ له شنه آسمانه ووریدل نه شی .
۵۷ ـچی په وقت دګلونه وی بارانو نه *چی بیوقته باران‌وو ری‌څه ئی‌کی
۵۸ـ په اصل ، باران یوښه دی. خوشحاله !
۵۹ـ پګڼ پرزوي ، چیتریی لټوی .
٦۰ـ غوښی لاچاړه خوری لائی ساړه خوری .
٦۱ځناوران څلی و پرزول اونوم دپګړ بدشه .
٦۲ـمالاسپینه څله ژړله چی توری اوبه کړی ګرنګونه .
٦۳ـ دډیرو درمند خرو خوړلی وی .
٦٤ ـچی‌راو خیژی ګوپان بیامه کره مونګان .
٦۵ـ چی راوخیژي تلی بیامه کره کونځلی .
٦٦ـ شولی چی ترنګیږی تبی لنګیږی .
٦۷ـ کرونده آسانه ده پالنه ئی ګرانه ده .
٦۸ ـدپاګڼ‌په دو وژبو غلطه تم شه
٦۹ـ سیلی چی الوزی بادئی قاصد وی .
۷۷ ـپه تیرو او بوپسی کورزو ونه وهی .
۷۱ـ په وخت نمو نځونه کوه بیوخته للونه کوه .
۷۲ ـدوریځی دنمر نه می وساتی .

جهالت اوبی عقلـی

۱ـ ختل ئی په توت زده نه وی اوملا کیکرته تړی .
۲ـ کم‌عقل اول ننګ کوی بیاجنګ کوی .
۳ـ نه یاړ وی نه هوښیار وی هسی دغوایه اودکټوئ ناتار وی .
٤ـ کم عقل دومره په بل نه وکه لکه په ځان.
۵ـ لیونی په کلی پوری خاندی اوکلی په لیونی پوری .
٤ـ غیلی که می پوولی نه دی هم، کش خومی ئی اوریدلی دی .
۷ـ موږ که خاوری کینه خاوری دې په کونه .
۸ـ خرپه خندانه پوهیږی .

۹ـ که شپه تیاره ده خوراو مور ښکاره ده .
۱۰ ـدخره مینه دلتو وهل دی .
۱۱ـ په نا قابل طبیب می سر شو * دردمی دزړه دارو دسترګو راکوینه .
۱۲ـ په ډیرو ړندو یو کوڼ جمعداری کوی.
۱۳ـ خرکه ترمکی لاړشی چی بیرته ورشی هغه خر دی .
۱٤ـ خر زوړشه اودڅښتن کورئی ونه پیژانده.
۱۵ـ په پردی مال کم عقلان خوښیږی .
۱٦ـ چی نه ذکروی نه فکر له دی هسی بیداری په خوب خوښ یم .
۱۷ـ په برغولی کی ډوبیږی .
۱۸ـ سخ دهغه لندان چی نه په سود وی نه په زیان .
۱۹ـ دخره څښتن له عقل پلی خرئی په کور کی‌لوی‌شه ده‌لانه دی‌پیژندلی.
۲۰ـ ړانده هم په دی پوهیږی چی خدای یودی اومالګه تروه .
۲۱ـ ړوند په خپله خونه ښه پوهیږی نه سترګور دبل په خونه .
۲۲ ـچی‌میوی ئی‌دکابل خوړلی نه‌وی *دهغه ترفهم‌ډیرې وی‌ګور ګوری .
۲۳ـ که ډیر هوښیارئی کم عقل وپوښته .
۲٤ـ چی نه پوهیږی هغه ته یوه برخه دوی کړه .
۲۵ـ په ډیرو لیونی خو ښیږی .
۲٦ـ دخروله خوید سره څه دی .
۲۷ـ نه سودنه فایده ړیره کل کړه پاینده .
۲۸ـ دوه جاهلان زنجیر پریکوی .
۲۹ ـپه میښ چی لاس وهی نو سو په ورا چوی .
۳۰ـ تورخرپه صابون نه سپینیږی .
۳۱ـ خره ښکر ګټل غوږونه ئی بایلل .
۳۲ ـاوربشی که دروپی شل منه وی دخره خو لپه دی .
۳۳ـخرپلارکړه چارپری بارکړه نو خردې پلارنه شه .
٤۳ـ لنډ یه په‌غوایه په لوړه وخیژه چی څوك څه کوی ته هم هسی کوه .
۵۳ـ آس ئی هغه ته ورکړ چی تانګ ترل ئی نه‌زده .
۳٦ـ کوتك خره وخوړ اوشونډك دکلال وپړسیده .
۳۷ـله ضروره خرهم ابا باله شی.
۳۸ـ که‌خرو یوی وهلی نو غوږونه به ئی‌لوی نه وو .

غــم او ښادی

ژونددلته داحتیاط ،دقت‌او ګواښ څخه ډك ښودل‌کیږی .سړی‌په خپلو غمونو کی‌بی‌پرواو مغرور ښودل کیږی ، داسی چی‌په زړه کی‌ئی‌دبل چا دغم لړ‌څه همدردی ځای لری. همدارنګه انسان اکثراً نړی په عینی اوموجـــود

شکل سره منی او له افراط څخه ژغورنه کوی . نه ډیر غم لوی او نه له خوشالی څخه چوی هڅه کوی چی اوس ځان خوشال وساتی او د ژوندانه له لنډ عمر څخه گټه واخلی .

«څوك چی په ژوندکی ډیر مقررات او قیودات مراعا تـــوی
هغه ژوند کوی خو په ژوندکی بـه همیشـــه ورك وی . »

۱- چی وپرزی خوړ به څرنگ نـه شی .
۲- یتیم په ژړا تینگ دی .
۳- ویر له ډوله سره نه شی .
٤- مه له غمه پرزه مه له خوښی ورزه .
۵- نه له غمه څوك مړه شوی دی نه له خوښی څوك الوتلی دی .
٦- په ویرکی هرڅوك خپل مړی ژاړی .
۷- پردی غم له واورو سوړ دی .
۸- نه هلته ښادی وه چی زه وم نه هلته ښادی وه چی ئی یووړوم .
۹- دوراری په وراری سود کیږی دبوری په بوری .
۱۰- ځامن خواږه دی غیشی ئی کا ږه دی .
۱۱- زه دی دروغجن یم خو تا دی خدای جوړ کړی.
۱۲- چی په جهان کی ئی خوښی وی هغه کس دی .
۱۳- پردی غم نیمه ښادی ده .
۱٤- د آس ملا جنت دی کیده ئی دوزخ دی .
۱۵- په دنیا دوه څیزه لذت که * سواری د آسو خوب دجونو په ورنونـــه .
۱٦- مه خوشحال وای مه خانی وای چچ په لاس تور موسلی وای خـــوارمان دی که ځوانی وای .
۱۷- سخ دمغه سړی چی ئی غم په بل سړی .
۱۸- چی نه وی همغم چی وی همغم .
۱۹- گازری په خوند دې نه یم په خرپ دې یم .
۲۰- دنیا په امید خوړل کیږی .
۲۱- ښښی می دپاس وی که په خره وی که په آس وی.
۲۲- ږیره می وخریله او عیدهم نه شی .
۲۳- یو غم له بله غمه نه شرمیږی .
۲٤- هغه څه دی چی بی ور کړوئی زړه ښه دی .
۲۵- ځینی ئی خوری ځینی ئی نغری .
۲٦- پلار او مورئی خوښیږی چی زوی موستریږی هسی خبر نه دی چـــی عمرئی لنډیږی .
۲۷- او به په ډنډ دریږی او غم په غم دریږی .
۲۸- هرکله دې څه کـه چی زړه دی ښـه کـه .

۲۹ـ چې په مال دی اخترشه کوردې دګرشه .
۳۰ـ راشه له هرچا پاسه ، راشه له هرچاسمه ، راشه له هرچا کوزه .
۳۱ـ له خوښی یی خبر نه شوم اوله غمه دی وسوم توره تپه .
۳۲ـ اوبه به تیری شی کانی به پاتی شی .
۳۳ ـزه‌دی دپلار ویر کوم او ته می د خولی پیښی کوی .
۳٤ـ ورځ دهغوده چی ښکل کوی ،شپه دهغوده چی سکونډل کوی .
۳۵ـ چرګ چی بانګونه کوی‌خپلی سترګی ژاړی .

پــــوهه

۱ـ عقل لعل اوګوهر دی نه په زور اونه په زر دی .
۲ـ چی له‌خپله عقله پلی وی هغه تل په غم نیولی وی .
۳ـ ژبه زده کړه، یوه مه کړه .
٤ـ هرسړی له‌خپل عقله پادشاه دی .
٥ـ عقل له بی عقله زده کیږی .
٦ ـله جنګ نه زه راغلی یم او خبری ته کوی .
۷ـ کارچی بی استاد وی بی بنیاد وی .
۸ـ که ددرست کلی ملك ئی چی له ځانه خبرنه ئی نوهلك ئی .
۹ـ هوښیار نه پرزی اوچی پرزی بیاپه خوله پرزی .
۱۰ ـهوښیار مرغه نه بندیږی او چی بند یږی نوپه دواړو پښو بندیږی .
۱۱ـ ډیر هوښیار ډیر خوار .
۱۲ـ طبیب کوم طبیب دی‌چی په ځان‌ئی تیر شوی وی .
۱۳ـ دزرو قدر زرګر پیژنی .
۱٤ـ دحکیم خبری بی حکمته نه وی .
۱٥ـ لنده ژبه هری خواته ګرزی .

کار او مزدوری

لاندینی متلونه په‌عمومی توګه دخواریکښانو او مظلومانو متلونه دی .
په دی متلوکی انسان فقط دکار اوزحمت لپاره پیدا شوی دی. کار او زحمت ګالل دانسان ګاڼه ده. تنبل اولټ انسان دسپکاوی حق لری . دکار اوزحمت ګاللو خوند ډیر زیات دی. دکار دخوږوالی او ارزښت له امله پښتـــانــه ځانونه تکړه‌کار کوونکی‌اوزیار ایستونکی شمیری. دزیاراوزحمت‌عمده‌دلیل غریبی مظلومیت او مجبوریت دی.
اوکه نه ډیر محنت اوزحمت چی زیات حاصل ئی هم بل څوك واخلی هیچاته

خوندور کیدلی شی .ددی‌سیمی ښتانه دښی او حاصل خیزی مځکی پـــه درلودو سره چی اوبه ئی هم پریمانه دي زیات حاصلات ترلاسه کوی . پـه تیره بیاد بنو وادی ډیره خړوبه اوآباده مځکه ده، مگر خلك ئی‌یـــوازې دفصل په وخت کی کار کوی ، بل وخت لټ اوتنبل پراته دی . دفصل دکرلـو او ریبولو وخت هم یوازی دځو هفتو لپاره دوام کوی .

۱ـ کټه ئی‌دمزدور غوندی ،خوره‌ئی‌دخښتن غوندی .
۲ـ چی خپله اوړه زهیره نه کړی پردی زوی به خپل نه کړی .
۳ـ چی درشی له بله کوره په تابه شپه که تکه توره .
٤ـ خپله اخسته په برغولی کی هم‌ښه ده .
٥ـ چی کاره بارونه وړی هغه اوښان دی .
٦ـ له پراته زمری ښورن گیدړ ښه وی .
۷ـ خپل کټ خپل پوزکی له هرڅه وی خوږ کی .
۸ ـ په یوه لاس لوکوه‌په بل لل کوه هیڅ پروادی نه شته‌ډیره کل‌کوه .
۹ ـ پردۍ چاردی که ښه وکړه لاس‌دی تور ،که دی‌بده وکړه مخ‌دی تـور .
۱۰ ـ که شنغړی ژورنه کړی پردی زوی لوربه خپل نه کړی .
۱۱ـ چی خړنه شی غوړ به نه شی .
۱۲ ـ خری کاره کهتری ،گوندی خدای درکه بهتری .
۱۳ـ له بیکارنه بیگار ښه دی له جاهل نه تور مارښه دی .
۱٤ـ لاس وهه خدای یادوه .
۱۵ـ یوپه سل راځی نه سل په یوه .
۱٦ـ دښکار غوښی دځان غوښی .
۱۷ـ بی مزده‌چار دهیچانه زده .
۱۸ـ چی له‌خپله کسبه نه خوری که ولی وی ښه به نه‌خوری .
۱۹ کار اسان دی پال ئی گران دی .
۲۰ـ ډیر غواړه لږ نغاړه .
۲۱ـ تیار خور حرام خور .
۲۲ـ که میلمه ئی ستړ خونه ئی
۲۳ـ چی بیکار وی‌که سردار وی څه په کار وی .
۲٤ـ چی کمکی ئی‌اخلی برگونه دخوار به شنه شی زنگنو نـه .
۲۵ـ سندرو چی سور دی زور دتنور دی .
۲٦ـ کوږ ووږ له‌خپله لاسه خوږ .
۲۷ـ چی څوك خو بونه کوی دهغو کتی پید ا کیږی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروغ

۱ـ چی رښتیا وردرومی درواغو به په ملك اور لګولی وی .
۲ـ په سترګو وینی په زوی لوړی .
۳ـ درواغجن درواغ وایی‌اورښتینی ئی‌قیاس کوی .
٤ـ مدعی سست ګوائی چست .
٥ـ ددرواغو مزل لنډ دی .
٦ـ رښتیا که بایده دی هم تارخه دی .
۷ـ درواغ ویل دکوتی ترپ دی .

سمپا او اصراف

دا هرو مرو وایو چی‌پښتانه دنوم او شهرت لپاره ډیری درنی میلمستیا و ی ورکوی اومیلمه پالنه ددوی غوره دو ددی .هغه پښتون چی لنګــر یی خلاص دی اوهر لاروی ته ډوډی کوی وائی چی پیسی‌ئی په ښه لاره‌کی خر ځیږی میلمه چی‌هر چیری ولاړشی دده ستاینه به کــوی . پښتانه نژاداً میلمه پالونکی خلك دی ، هرکلی حجــره لری او پردی میــلمـا نــه هلته شپه تیرولی شی اودکلی خلك ډوډی او څه کالی دشپی دتیرو لو په غرض ورکوی . دحجری مصارف یادکلی دملك له خوا ورکول کیږی اویاپــه کلی ویشل کیږی .

۱ـ اوله ورځ پاچا ، بله ورځ وزیر اوبله ورځ له خاورو خمیر .
۲ـ بی وخته میلمه دکاله ناتاردی .
۳ـ په لږوکی خوره په ډیرو کی ننګ کوه .
٤ـ پردی خواړه په پور دی .
٥ـ دمیلمانه په تلوار دکاله څه شی .
٦ـ دیوه ست ښه دی دبل پت .
۷ـ مړی چی کوربانه خوښوی ، میلمانه ئی خوښوی .
۸ـ په فقیرکه یودربند شی شل پری خلاص شی .
۹ ــ چی ورکړی ګل شی چی وخوری . . .شی .
۱۰ـ سخیان دخدای دوستان .
۱۱ـ ځوك چی‌ننګ که هغه توری شړی لنګ که .
۱۲ـ کال ته کسه لوړوهــه .
۱٤ـ ددووکورو میلمه خواروی.
۱٥ـ جنګ پر وسله شی ننګ په غله شی .
۱٦ـ بللی خور ولی .
۱۷ـ دسلو بللیو ځای وشی دیوه نابللی ځای نه شی .
۱۳ـ چی اوګره سړیږی میلمه ډیر یږی .

۱۸ـ نه تاڅه راته کیښوول نه ماڅه په کی پریښوول .
۱۹ـ نوم دې لنګر کوردی ډګر .
۲۰ـ شنی ګورګری می نه خوړی په پخوپسی ګرزیدم پنهی می بایللی .
۲۱ـ دریاب که لوی دی دسپی په ژبه دی .
۲۲ـ کورمی درجار څکه دیمه وه .
۲۳ـ دبخیل مال دخوارو دی .
۲۴ـ چی ډیروی خوډیروی چی لږوی په بسم‌الله نه ډیر یږی .
۲۵ـ بدشوم دی بدئی نوم دی .
۲٦ـ اخونده اخونده! ماردی. دبنو ځوانانو کاردی. اخونده اخونده! تلبردی.
یوزه‌یم بل می‌زوی بل‌ملا اکبردی .
۲۷ـ اخونده صاحبه غوړی‌دی‌غږمه لره سړی دی، دانوردې په لاس کـــی
څه دی ؛ نغن دی‌څه عجب‌ئی خوند دی .
۲۸ـ چی‌سړی زړیږي حرص ئی زیاتیږی .
۲۹ـ شوم ګیدر ،تازیان کوی .
۳۰ـ چرګ چی څوبیږی .... یی‌تنګیږي .
۳۱ـ نه خرمرداریده نه سپی ورنه ته .
۳۲ـ موږك په غار ننوتلی نه شواوپه لکی پوری یی مخ ورپسی .
وتاړه .
۳۳ـ چی ماما وسرته لاس کړی دخورئی امید ورته پیدا شی .
۳٤ـ دګیډی لار ژوره ده .
۳۵ـ اخوند موږشه پاته یی کورشه .
۳٦ـ طمعدار په دواړه جهانه خوار .
۳۷ـ ته وائی بس دی‌وائی لس .
۳۸ـ مرغه دانه وینی لومه نه وینی .
۳۹ ـ چی‌دنس په هوا درومی که یی غم نه وی غم به مومی .
٤۰ـ که واړه دنیا دیوه شی هغه یوبه پری موړ نه شی .
٤۱ـ چی دونی ترك شی دوزی ورترپ شی .
٤۲ـ منګور خاوری په احتیاط سره خوری چی تمامی به شی .
٤۳ـ په پردی کورسل میلمانه هیڅ نه دی .
٤٤ـ دنیا په نهو ولاړه ده هیچالس کړی نه ده .
٤۵ـ . . . هم تنګ غواړی اودزوی سرهم غټ‌غواړی.
٤٦ـ چی په تلبر میړانه کړی ددنیا زور لری .

دانسان عدالت

۱ـ باران په باړه وشه اوخره یی دخالصی یو وړه ·
(ځایونه دی) ·
۲ـ فصل غوایانو وخوړ او غوړونه ئی دخرو پریکړل ·
۳ـ ملك خراړوویران که اونوم دکارګانو بدشه ·
٤ـ وازګه ئی دپیشو په لکۍ پورې وتړله ·
٥ـ حق دحلالید لو دبزووه او په کی راغلل چرګان·
٦ـ ګناه په خپله وکه لعنت په شیطان وایی ·
۷ـ یوئی ګټی بل ئی خټی ·
۸ـ ګرم به کم‌قوت وی اوختی به دزور اورختلی وی ·
۹ـ ځای‌ودبازونو ،ونیو کارګانو ·
۱۰ـ خواړه خوله خوری او شرمیږی سترګی ·
۱۱ـ غوښی نورو وخوړی اوهډوکی دګنجی په غاړه کړل ·
۱۲ـ ماسته بیزو وښتل او خوله ئی دغرنجی ککړه کړه·
۱۳ـ تیل زما لګیږی اوپه ګټه ئی نور خوښیږی ·

بوډا والی

دعمر اوزوړوالی توپیر دپښتنو ځوانانو له‌خوا تل دتوجه وړدی· «زوړوالی هوښیار ی » یوه داسی موضوع ده‌چی پښتانه په درنده سترګه ورتـــه ګوری ، ځکه چی په تولو کورنیو او کلیوالی شخړوکی دسپین ږیرو نظرتی داعتبار وړدی · په مرکه کی دسپین ږیرو خبروته ټول‌غوږ ږدی.کوم‌متلونه چی‌دلته راغلی ټول دسپین ږیرو دمقام داحترام ښکار ندوی دی ·
۱ـ دزاړه سره مه کوه مړبه شی دواړه سره مه کوه هیربه یی شی ·
۲ـ دور او پلار چی زاړه شی ترګوړو خواړه‌شی ·
۳ ـ سپینه ږیری خاوری پینه ·
٤ـ سړی چی زوړ شی هرزحمت ورجوړشی ·

خواری او غریبی

تقریباً له نیمایی څخه زیات متلونه چی‌په ‌دی‌هکله لیکل شوی‌دی‌په مروتو خلکو پوری‌اړه لری · ددوی‌ظرافت‌دستاینی وړدی. دیوه‌غریب‌مروت څخــه بل څوك دخواری او غریبی په هکله ښه معلومات نه لری «خواری دروغتیا ـ مورده» او خواری انسان کلك اوسر سخت آموخته کوی · ددی متلـــو نو بله برخه بنو څیو ، ختکو او دوزیرو دسیموڅخه دی‌چی زیاتره ئی‌مشهور ـ

متلونه دی . کومه خاصه قبیله اومحل نه شو ورته ټاکلی .

۱ـ دخوارسرې په لاس کندك لواړ لیده شی .

۲ـ تشه لاسه ته می دښمن ئی .

۳ـ ګنجی په سرتارنه لری په چا کار نه لری .

٤ـ بار خروړی او . . . دکلال خوړ شی .

٥ـ که په نورو ښه شپه ده په خوار هغه شپه ده .

٦ـ نن خو ارتل خوار .

۷ـ نیستی پاکه پاچاهی ده دولتمند ئی له لذته خبر نه دی .

۸ـ ورك شی پوره چی میړه باسی له کوره .

۹ـ دخره هناکه له غمه ده برخه یی کمه ده .

۱۰ـ خدای‌چی سړی خواروی په ورځ دوه واره پخوی .

۱۱ـ دادی دومره غوړی وو چی په سرتمام شول .

۱۲ـ مسکینه یوه سترګه دې توره بله دې سپینه .

۱۳ـ یاخوارمه وای یا هوښیار مه وای .

۱٤ـ که خواریم هسی خوار نه یم چی دمسافر و څوری پټوم .

۱٥ـ که دګیدړ خپلی وای پردی به ئی‌ولی پټولی .

۱٦ـ له پورو ړی زیات خوار نه شته .

۱۷ـ چې‌نه دې وی خپله غونده بل‌ته به ناست ئی وچه شونده .

۱۸ـوینځه چی توده شی هلته اوده شی .

۱۹ـ دخوارانو کټوی په صبر پخیږی .

۲۰ـدخوار چیرکی تل دزور اورو سپی خیری .

۲۳ـ که وطن‌اوګره شی دخوار خو یوه چمچه شی .

۲۲ـ په میړو خوار په هډو خوار.

۲۱ـ خوار دارزان هیله وکړی په وار دوه جامی زړوی .

۲٤ـ اوښ خوپه پیسه دی چی‌پیسه نه لرم څه وکړم .

۲٥ـ خوارانو مال په پلو څری .

۲٦ـ خوا دی عیب نه دی عیب غلاا‌و کاسیری دی .

۲۸ـدپیشو په سر دستنی داغ ډیر دی .

۲۹ـیو بهلول یو ئی کچکول .

۳۰ـ ورك شی پوره چې‌ورك دې کړل دوه کوره .

غرور ، خود خواهی ، پلمی او بهــانی .

ددی ګروپ متلونه لږ ګډوډ دی چی د انسان دزړه ضعیفی اومنفی جنبی ښیی.دحیواناتو په طبیعت کی داخلاقو په هکله خاص متلونه راټول‌شوی‌دی. کارګه او خره ته همیشه سپك کتل شوی دی :

۱ـ سکندہ چی ځربه شی دچوهاړی (جاروکښ) کره په خپلـــــــــه ورکړه شی .
۲ـ پکه دخپلی خور په ویښتو سخ کوی .
۳ـ څمڅه هم په ځان غره شوه چی په ما اوکره سره شوه .
٤ـ لوخی دقوم سپکه غوښتله سرئی په دریاب کی وچشه .
٥ـ هرچاته خپل عقل ښه لیده شی .
٦ـ لګړ د زر کی یون زده کاوه خپل ئی هیر که .
۷ـ وزی په میږی پوری خندل چی دالوخه ... دې ورکه شه .
۸ـ سترمی کړی او سترمی دغاړی مه کړی .
۹ـ ترووړی (ګیدړی) ته خپله سیوره غټه ښکاره شوه .
۱۰ـ هر څوك وائی چې زما دغړکی خوند ښه دی .
۱۱ـ ځر هغه دی کته یی بله .
۱۲ـ هیچاته دخپلی خولی بوی نه ورځی .
۱۳ـ چی کم نه شی سم به نه شی .
۱٤ـ چاچی ځان کمین که دجنت براق ئی زین که .
۱٥ـ له خره څه مردار دی چی دی خړی او به نه څښی .
۱٦ـ سمه سویه ولټیده او سم تازی ته .... ورغلل .
۱۷ـ چې دادی وار شه بابا بیمار شه .
۱۸ـ لګړهم .... خوری هم وزرخانه‌ی .
۱۹ـ په کورکی دې نه چڼه شته نه بټه په شمله دې شوم غلطه .
۲۰ـ که خواږه پر دی وو ګیده خودې خپله وه .
۲۱ـ بیکاری سړی په پردو متیازو کښینی .
۲۲ـ شژګی‌وایی‌چې زما تر کوچو پسته زویه اولګرچې زما ترلټی‌سپینه زویه .
۲۳ـ که دتادی اوربشی ډیری ځماله نازه سترګی توری .
۲٤ـ غلبیل کوزی ته ویل چی دا دوه غارونه دی ورك شه .
۲٥ـ اوښه څه دې سم دی چی پاته دې څرخه .

خود خواهی‌او ناشکری .

خود خواهی دهرچا په نظرکی بدهده اوناشکری هم‌لوی عیب دی. ناشکری انسانان په هرځای کی پیدا کیږی . دپښتو متلونه په دی هکله دانګریزی متلو سره پوره توپیر لری. پښتانه هوښیار اوزیات ئی‌په سلوکی زیرك‌دی.
۱ـ زه دستا په برګ یم اوته زما په مرګ یی.
۲ـ له پړوی زوی نه میراث ښه دی.
۳ـ دپلار زړه په زوی او د زوی په وچ کانی .

٤- چی ځان وی په ضرور نه زوی وینی نه لور .
٥- دگیدړ . . . . ښکار شول ځنگله ته ئی زغلول .
٦- پریښول ئی عیب لری پریکول ئی درد ناخلف شه دپدرپه مخ کـــی زخـــــه .
٧- یوه ځان کندن کاوه او بل لور ورنه غوښتله .
٨- اول ځان بیا جهان .
٩- خرپه ځان حیران ښښتن ئی په بار حیران .
١٠- چی ئی غیشی له مازده کړه بیائی ښښ زما په سینه کړه .
١١- پلار ئی له لوږی مړیده او زوی ئی خواږه ورنه غوښته .
١٢- موږ دوږی له حاله څه زده .
١٣ وروزکه سپور دی دخپل کور دی .
١٤- چی زما په کور ماړه شی هغه زما دمور میره شی .

قــوت او قــدرت

١- له زوروره یالیری یاغلی .
٢- چی په زور ورسره نه ئی برابر دهغه په ښنګ مه څه زړور .
٣- دزور ورو او به په پیچو مو خیږی .
٤- مه کوه په چا هسی به وشی هم په تا .
٥ - خور خورده موږ موږ ده چار د زور دی .
٦- زورئی زور اور ته ورکړی دی .
٧- حق ښه دی بی زوره هیڅ نه دی .
٨-چی دزور ورو ښکنی خوری هغه خپل ورشکی خوری .
٩ - ښل ټکه د زرگر یو د آهنگر .
١٠- چی زور دزور آورشی پټی له تخم سره خپل شی .
١١- یو غربل غره ته نه ودریږی یو بنده بل بنده ته ودریږی .
١٢ - تړه که مضبوطه ده د نوزپه مخکی هیڅ نه ده .
١٣- چی خان وی په یاران وی چی یاران ئی نه وی خان په بید بیدیـــــا حیران وی .
١٤-که د ښلی زړه وی گوړی دمالو بس وی .
١٥- زور اور غوږونه لری سترگی نه لری .
١٦- له آزار نه بازار نه شته .
١٧- نه به دې زورا ورزوی شی نه به دې ورورشی ، هسی کانی به دې پــه کــورشـــی .

۱۸ـ او به ړاغلي په ورخو نه او به دهغو دي چې زيات وي په ميړونه ·
۱۹ـ که تړکړی که پرکړی وزر به دې وکاږم ·
۲۰ ـ تل چمچه په کونډه کی وی یوه ورځ خود کونډه که هم په چمچه کی شی ·
۲۱ ـ چې لوی دو لت غواړی لوی دې دانت غواړی چې لوی ولا یت غواړی ړوغ دې صورت غواړی ·
۲۲ـ چې زنې ئې ملك وی کلی ئی هلك وی ·
۲۳ـ که او به زور لری مځکه سور لری ·
۲٤ـ له زور اورو یا پنډی اوری یا کنډی ·
۲٥ـ ګنډه دښمنتن ده دسپي خوهسي دودی ·
۲٦ـ کانی که کم دی دګړی محکم دی ·
۲۷ـ زور دچل ملا ماتوی ·
۲۸ـ شرعه ښه کاردی خوزورئی یاردی ·
۲۹ـ دمیښی خو دا خوښی ده چې ښخیږی نه ·
۳۰ـ غرکه لوړ دی په سرئی سمه لار ده ·
۳۱ـ دنوی ودان له پوره می وساتی دکم زوری سړی له زوره می وساتی ·
۳۲ـ مارکه ماردی دپیشو لاچار دی ·

شتمنـــی

۱ ـ چې په لاس کی دې وی خوب کوه چې له لاسه دې ووزی غوریـږ کوه ·
۲ـ دزرو دښمنتن لار ارته ده ·
۳ـ ګیدړ خپل پوست په بلا کښیوست ·
٤ـ دنیادهغه ده چې خوری ئی نه چې ساتی ئی ·
٥ ـ د نیائی هغه ته ورکړه چې د پوزې پاکول ئی نه زده ·
٦ـ چې سره خوری هغه سره خړی ·
۷ـ چې له خپلی دنیامست وی له هرچاسره ئی قصدوی ·
۸ـ غوړ وی لاغوړ وي·
۹ـ هاتی که له تندی مری په ګیډه کی ئی یوزنګون او به ولاړی وی ·
۱۰ـ که ئی ډیره کړی قارون غوندی خو به نیره شی پرون غوندی ·
۱۱ـ دنیا دکمر سوری دی ·
۱۲ـ خوك وریسی مری او خوك ورنه مری ·

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳- چې زروی زاری څه وی .
۱٤ - کټه دې له چاوکړه له خپله وروره داهیڅ کټه نه ده .
۱۵- که ډیری دی تیر می نه دی .
۱٦- که پرون کمرونن کودر دی .
۱۷ - چې عمر ، خان ودهرچا ځان وچېعمری شه دهر چاسپیشه .
۱۸ - ځوانی دېوی غوړی دې نه وی .

ښځې

لاندینیمتلونه یوازې هغه متلونه نه دې چېسړی دښځوپه هکلــــه څه فکر کوي بلکه داسی متلونه همپه کې شته چېښځودسړیو په هکله ویلی دی . څومتلونه دمینی اومحبت په هکله دی . هغه څوك چې فکرکوی چــې ښځې د لته سپکې کتل شوی دی اویاځینی متلونه بیخی بېادبه دیبایدونه لیکل شی، زماپه نظر لیکل ئی ځکه ضروردی چې اصلی ماهیتئی راڅرگند شی. مگر باید داوواپویوازې پښتانه نه بلکه ټولانسانانپه هرځای کــې چېدی ښځوپه برخه کېمجرم دی ځکه د ښځودمیړانی، پوهیاونوروښواو- صافو څخه ئی سترگی پټی کړی دی. داځکه چې تریوه وخت پوری ښځــې هر چیرته د مرئی په شکل ژوند کړی دی او کوی ئی .

۱- کونډهئی پریښوهتنکه ئی پړی کیښوه .
۲- پیغله په شپه کوه کونډه په کاته کوه طلاقه هیچری مه کوه .
۳- نه پکه په چاسرکوی اونه دا د چاسر کوی .
٤-لیور که لربرشی خواخیربه خپلــی ... ته ... شــی .
۵- که بوډۍ بزرکه وای نو دډیرو کورونه به ئی ډکر کړی وو .
٦- دمور .... که دغوښې دی روانه دی .
۷- چېمی نه کنهله ورته هغی وتړله نته .
۸ - د کونډی نه د ین شه نه ئی ... شه .
۹ - د کاسیری زل نه ودسپینو ځولی ئی مات کړ.
۱۰-که له ور یندارى نه زهیر یږی له وروره زهیر شه .
۱۲- چې تور نه شی ... به نه شی .
۱۳ - د پلار دکورله خواری به خلاصه شی او دسخردکورله خواری به خلاصه نه شی .
۱٤ - کونډه د زوی په هیله له میړه ووته .
۱۵ - مور ئی کسه لور ئی نسه .
۱٦ - ستر کی له ا صله توری ښې دی. * په رانجو ستر کی لولیی توروینه .
۱۷- اورته راغلی دکور میرمن شوی .

۱۸ـ دمیره لوز کوره دښځی ښایست .
۱۹ـ چی ډیر غواړی جنګونه هغه دوه کوی وادونه .
۲۰ـ چی ځوان وی دنجونو ځان وی‌چی زوړشی دنجونو پیغور شی .
۲۱ـ یوساعت ددیدن ښه‌دی نه دصدرون درې اندې اور بشی .
۲۲په تش کاته دعمرڅه شی لکه سپی چی هډوکی زړه ئی ښه شی .
۲۳ـ مین به‌ښه لرم خوراك به‌ئی سپینه خوله لرم استوګه به‌ئی پسه ورانه لرم که لیونی شه هوده نه لرم .
۲٤ـهغه ناوی چی‌په ځان ښایسته نه وی .
څوك ئی څه کوی ښایست دمور او نیا .
۲۵ ـ لیلی یوه یارا نئی ډیر نیولی دینه .
۲٦ ـ زما دې څه وکړه چی لاړی * زه‌چی‌په مغزلفی‌لرم‌بل به یارکړمه .
۲۷ـ اول ئی ویاړه شیروه بیامیره شیروه .
۲۸ ـ چی ئی موروی بد آوازه لورئی‌نه‌وی نیك آ وازه .
۲۹ ـ غوا دکڼ کوه ښځه د جڼ کوه .
۳۰ـ خور اولور په‌خت‌خوراك ښه لره اوله ځانه ئی کوښه لره .
۳۲ ـ که زوی او ورور په خواست دی‌میره هربوتی ته ناست دی .
۳۳ـ خری موری ادی موری .
۳۵ـ خور اولور غو ړدولی‌دی چی‌ځان ته ئی نږدی کوی غوړیږی چی لـه ځانه ئی لیری کوی نوسپی ئی خوری .
۳٦ـ خوری اسپه کور ودانوی ، خوری ښځه کور ویرانوی .
۳۷ـ غرونه بی اوبو نه‌وی کورونه بی میړو نه‌وی .
۳۸ ـ چی څوك ددین په‌ښه ځی‌له ښځو به‌کوښه ځی.
۳۹ـ چی‌په کونډکه کی‌دې برخه نه‌وی په ډکرئی‌وله چی‌مات شی .
٤۰ ـ تږکی کیږی خونه په سکو نډلو .
٤۱ـ دځوی په ژبه مور پوهیږی .
٤۲ـ واك ددې کوهری که پلیمنه خوری که سنکری .
٤۳ ـ پر دی‌موری که ښه وائی بدبه کوری خپلی موری‌که بدوائی‌ښه به کوری .
٤٤ـ خالی کنډول نسکورښه دی له مرداری ښځی ډکر کورښه دی .
٤٥ ـ کونډه دې میره وکړی چی نوم ئی بدنه شی .
٤٦ـ نوی ناوی راغله نوی دودئی راوړ .
٤۷ـ بن دختو هم بده ده .
٤۸ـ دکور ناوی هلکه وی .

٤٩ـ هغه څخه میږه‌وی خندنې ښځه درلې نه شی او هغه څه ښځه وی چی خندنی میږه درلی نه شی .
٥٠ ـ که داوار خلاص‌شم له دې اشنانه ، بیامی توبه ده‌له جمله اشنانه .
٥١ـ نه ئی ننګ‌شته نه تیغونه ترخانانو دماغی دی پیغلی نجونه .
٥٢ـ بی ریباره یاری ګرانه ده .
٥٣ ـ په لیلی هرسړی مین دی* سخ‌دهغو دی‌چی‌لیلی‌شوه‌پری مینه .
٥٤ـ کونډه چی میږه که ولی ئی وړاندی نه که .
٥٥ ـ په وړاندنی‌سترګه می‌ګوره* که مخ‌می‌تور دی‌اندیښنی‌می‌کړی‌دینه .
٥٦ ـ که سوځی کونډه سوځی میراث‌خوړ ئی څه کوی.
٥٧ ـ د خورلور‌په لمځی‌عبث‌کوی خواری .
٥٨ـ مورمی مړه کړه ما یله کړه .
٥٩ـ موزی نه‌کور لری نه له چا پیغور لری .
٦٠ ـ نه‌کوم موزی چاری نه‌کوم لونګ‌به په درنه میچڼ‌انه کړم .
٦١ـ مور خوږلی زوی رودلی .
٦٢ ـ چی وروروئی کړی دربانډې ... به ئی نه کړی.

هغه متلونه چی عمومی اخلاقی او اجتماعی او انتباهی بڼـــــی لـری .

ددی مجموعی زیات متلونه باید دیوه خاص عنوان ترنامه لاندی ترتیب شوی اولیکل شوی وای مګر ددی پلان څخه دمخه دامتلونـه پـــه دی ډول راغونډ شوی وو. نوما ددی بیا بیلول لازم ونه بلل ځکه چی دومره ګټه هـم نه کوی،، اوزیات‌شمیرئی‌په کومه خاصه کتګوری کی‌هم‌نه راځی اودمتلونوسره مشابه جملی دی :

١ ـ ځوك چی اوښان ساتی دروازی دی ستری لری .
٢ـ غوښی دی یوړی خواورته به ئی راوړی .
٣ ـ مه کوه پیښنی څه دې په‌سرشی څه په پښنی .
٤ ـ مچ څه کو لی شی خو خوابده کړی .
٥ ـ په الاجی دې لوبی کولی اوس په‌کی بند شوی .
٦ ـ غوښی که سوی وی له پیتی ښی دی .
٧ـ ځان کندن هسی اسان نه دی چی‌هره زړه ئی کولی شی .
ـ٨چی‌دلنګیدو نه وی نوځله بلارا بیدې .
٩ـ په و چه ځمکه لامبو وهلی نه شــی .
١٠ـ چی ژوندی وی خوښیدی اوس چی مری اینه دی سوځی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

١١ـدځميارخونه ،هسی سخاوه چی باران پری وشه لاسخاشـــــوه .
١٢ـ په دوبيانو پوری خپل نوکونه اور شول .
١٣ـ بی له چریکی نه هم عیدشی .
١٤ـ بی له چریکی عید نه کیږی .
١٥ـ که چرگ بانگ نه وائی هم سبابه شی .

١٦ـ دخری که خوږ شی دخره پری څه شی .
١٧ـ څومره چې دې پښتونی وی هومره پښی غزوه .
١٨ـ ړوند چی ژاړی په ړندو سترگوهم ژړلی شی .
١٩ـ له لمده څه لمدیږی ، له وچه هیڅ نـه .
٢٠ـ خرپه غوږونو وهه چی هنائی هیره‌شی .

٢١ـ دمیښی که ښکر ستردی په خپل سرئی دی .
٢٢ـ پر بی سریښه نه ښخیږی .
٢٣ـ لکه چی غریږی هسی نه وریږی .
٢٤ـ خپل لنډی سوکه لره بل‌غل مه بوله .
٢٥ـ کوهی د بل په لار کی مه کنه په خپله به ور پریوځـی .
٢٦ ـ دوطن سویه دوطن سپی نیسی .
٢٧ـ که کور می وسه خندق می پوخ شه .
٢٨ ـ چی کوره خوری چوشی به پری که .
٢٩ ـ د پښی ښنک ته چی اوسی هغه به سوی جامی یوسی .

٣٠ ـ وریه څه به حاصل کړی دسو یی له سریه .
٣١ـ هره ونه مه خوره یوه به دی کنده‌هیر شی .
٣٢ـ پنځه سره کوتی‌په خوله مه منډه .
٣٣ـ په ډیرو قصابانوکی مږ مردار یږی .
٣٤ـ مړی غږکوی که ئی ژوندی اوری .
٣٥ ـ ستاله خیره می توبه ده خوسپی دې‌ړانه کوری کړه .
٣٦ـ که لنگی غواوی بکیږی ځامن غواړی نووچی غواوی ولی بکیږی .
٣٧ـلیوه که ښپلۍ کولی خپل ځان له به ئــی‌لولی .

٣٨ـ خړسپی دلیوه ورور دی .
٣٩ ـ نه خروهلی نه لښته ماته .
٤٠ـ ویش کوه میړوته گوره .
٤١ـ خاوری لاړی په ایرو پوری ئی واړول او باد پری راغی دواړه ئی یووړلی .

٤٢ـ چی دماما په نغری شی هغه واړه لیونی شی .
٤٣ـ یوه بلا بلی بلا ته وائی چی بو .

٤٤ـ یوچا په کلی کی نه پریښود اوده ویل چی وسله می د ملك کره کښیږ دی .
٤٥ـ په هری سوړی کوتی مه منډه .
٤٦ ـ لاری وهه د خدای لار گوره .
٤٧ـ پیا زدی وی خوپه نیاز دی وی .
٤٨ـ یاراته ودریږه یارانه ودریږه .
٤٩ ـ چی ځان وینی جهان وینی چی ځان نه وینی هغه خوخاوري پینی .
٥٠ـ چی ډیر غړیږی غلط به شی چی ډیر خوری غارت به شی .
٥١ ـ اول مړه مه نیسه او چی نیسی ئی نو ټینگه ئی نیسه .
٥٢ ـ سر له خدایه غواړه پگړی ډیری دی حمیده .
٥٣ ـ غواکه توره ده پی ئی سپینی دی .
٥٤ـ مال چی دخښتن په دود نه وی حرام باله شی .
٥٥ ـ چی یوه دې ړنده شی په بله لاس ونیسه .
٥٦ـ په ژوندی غوښه او رنه لگی .
٥٧ـ له بلا یالری یاور دننی .
٥٨ـ د قبر خاوری په قبر تمامیږی
٥٩ ـ شهر په شیوه خوړشی نه په توره
٦٠ـ ځای هغه سوځی چی اور باندی بلیږی .
٦١ـ څه دې شی په هغه لوری چی نه دې غیلی وی نه لیری .
٦٢ ـ چی تیغ چلیږی وینی بهیږی .
٦٣ ـــ که بی ځایه زرکی نه وښکی آواز * نه صیادځنی خبرونه شهباز
سکه له دی خبری هسی معلومیږی ـ چی خپل غږدی هر سړی لره غمـــاز
٦٤ـ که غوار اغله نغږ په پی ، که نه راغله پردی .
٦٥ـ لکه میندی هسی لونړه لکه ژرندی هسی دوړه .
٦٦ـ څه رنگ چی کری هسی به ریبی .
٦٧ ـ غله په غله زده مله په مله زده .
٦٨ ـ توره په کتوده غشی په و یشتو دی .
٦٩ـ چی چنړی وی هلته غاښ نه وچی غاښ وهلته چنړی نه وی .
٧٠ ـ چی زوی و هلته شوی (لباس) نه ووچی شوی وهلته زوی نه و.
٧١ـ منکی ... څه ولی .
٧٢ـ چیر ته کور وی هلته غړوی چی چیرته لوښی وی هلته غوب وی.
٧٣ـ ونی ته به چاړ یکولی که تبر لاستی دې نه وای له خپلی تنی .
٧٤ـ ریښمین که زوړشی دخره پرونړی نه ځنی کاوه شی .
٧٥ـ اول زده کړه بیا کوزده کړه .
٧٦ـ دآس لته آس سیږا . (دآس دلغتی طاقت آس لری .)

٧٧ ـــ چې په ګوړو مری په زهروئی مه وژنه .
٨٧ـ توکړی لاړی اخیستی نه شی .
٧٩ـ له جهان سره نتلی ، نه نتلی .
٨٠ ـ پلار دې څه کول خره ئی خسی کول، څه ئی تری موندل خپلی جامی ئی
پلیتـــی کړی .
٨١ـ دښوغوښو ښه زومنه ده .
٨٢ ـ چې په سمه خوراك مومی کم بخت به غره له ځی.
٨٣ ـ چی غله ډیروی اوربشی کره چی ځامن ډیروی ودونه کـوه چـــی
دنیا ډیره وی سوداګری کوه .
٨٤ـ چرګ په تپ کی مه څیروه په تلبرکی ئی څیروه .
٨٥ ـ چی زده کړی په چیړی هیر به نه شی په پیړی .
٨٦ـ په خوله خوږ په نیت کوږ .
٨٧ـ داسی کوه چی مارهم مړشی او کوټ هم مات نه شی .
٨٨ ـ چی نه دې بولی مه ورځه چی نه دې ږغوی مه ږغیږه .
٨٩ ـ په یوی لاری دوه واره ځه په یوې قصی دوه واره مه ځه .
٩٠ـ ډیر ویل دقرآن ښه دی .
٩١ـ له خوشی غړیده پټه خوله ښه ده .
٩٢ـ څوك چی کیوزی په خپلی خولی کیوزی .
٩٣ـ چی نه پوهیږی ځوانه که .
٩٤ ـــ که تږی وی په خپله به اوبو له راشی .
٩٥ـ ارزان بی علته نه وی او ګران بی قیمته نه وی .
٩٦ ـ چی په چکړو کی خیژی څاڅکی به ورپریوځی .
٩٧ـ چی د دریا په غاړه ځی خود به ورلو یږی .
٩٨ـ یوه خوله خو، ښه خوله .
٩٩ـ پتکی چی له سرنه پریوزی که په اوږوتم شی هم ښه دی .
١٠٠ـ ړوند څه غواړی دوی سترګی .
١٠١ـ چی شپه شی ډارپه وره شی چی ورځ شی ډارپه غره شی .
١٠٣ـ هر کار چی پوره نه وی داسی مه وایه چی وشه .
١٠٤ـ شپه ترمیان خدای مهربان .
١٠٥ـ څه تر وره پناه څه تر غره پناه .
١٠٦ـ پسی شا د پاچا ښځی ته هم ښکنځل کیږی .
١٠٧ ـ اوښ ته چاویل چی لوړ ښه دی که ځوړ ، ویل ئی په دواړو لعنت شـــه .
١٠٨ـ منګورهم دغره لوړهم دغره .
١٠٩ـ چی اوږه وکاږی ځای ئی جووت وی.
١١٠ـ یوه تنهاوهلی زانه دګیړله انګو لاهم ویر یږی . (تنها ـ تکه ـ تندر)

۱۱۱ـ لوی نوزونه (سیلابونه) له لویو غرونوراځی او لویو نالوته ځی.
۱۱۲ـ تر خوړلی امیدوار ښه دی.
۱۱۳ـ زهر په زهرو وژی.
۱۱۴ـ چی په پیمانه شوه خونه ئی سپیره شوه.
۱۱۵ـ ګمان ګمان شی ایمان پری زیان شی.
۱۱۶ـ منافق روژ تی لکه د غوبل خوله تړلی غوئی دی.
۱۱۷ـ دهرچاحلق په خپلو لاړو لوند دی.
۱۱۸ـ یوه وینځه ادله، دادلی وینځه بله.
۱۱۹ـ غوښتل ئی په ډیر نیاز سره وی او سترول ئی خواری غواړی.
۱۲۰ـنیت بیړئ ده نیت کیږئ دهچی‌نیت ئ‌سمیږی بیړئ ئی‌چلیږی،
چی نیت ئی واوړي کیږئ ئی واوړی.
۱۲۱ـ لکه چی ته ئی هسی زه یم خوری څه شی که واده یم.
۱۲۲ـ دیوه یار لپاره سل ریباره غواړه.
۱۲۳ـ په کك یاد په لك یاد.
۱۲۴ـ سودا په رضا خویښی په خوښی.
۱۲۵ـ چی ترکمرپریووت په خولو کښیوت.
۱۲۶ـ ځان ژغوره قابو ګوره.
۱۲۷ـ آسونه نعلونه وهل چیندخوهم پښی ورته ونیولی.
۱۲۸ـ مارد ځان له ویری خولی اچوی.
۱۲۹ـ کال به‌رب کړی تیر، خوری ستاسوی زنګون به می‌نه شی‌هیر.
۱۳۰ عمریوه خوله مړی‌نه ده چی سړی ئی تیر کړی.
۱۳۱ـ چی دزړه په هوادرومی هغه خپله سزامومی.
۱۳۲ـ چی څه رنګ ساعت داسی مصلحت.
۱۳۳ـ توپك خو نخښنه ماتوی څه لو، خو نه کوی.
۱۳۴ـ چیندخ روغی میږی څخه ئی پورغوښو میږی ورته ویل چی هاله
دي نغاری وهلی اوس له مانه پور غواړی.
۱۳۵ـ چی آس پردی وی جګړی پردئ وی‌بیائی څه په منځ کی خیرغواړی.
۱۳۶ـ دغوړو قدر به‌څه وه په جهان که دریاب غوندی روان.
۱۳۷ـ په لاس ووزی ښه دی نه ترکاله لیچی.
۱۳۸ـ یوه ویل دوره خاوری بل ویل خوره خاوری.
۱۳۹ـ چی یو لاس غوړ وی بل‌تری غوړ یږی.
۱۴۰ـ درسته هغه ده چی لاس دررغله.
۱۴۱ـ که ډیره می درپسی تنده ده‌قصه به‌هغه کړم چی په‌خـــدای او-
رسول پسنده ده.
۱۴۲ـ اوګره که ښه وای په بازار کی به خرڅیدای.

۱۴۳- چي چاژغل که ه ویاړو ،هغه خلاص شه له لوړو .
۱۴۴- چي په خپله ورشی بیا څله ترې مرور شی .
۱۴۵- چي له وښه یولرګی رزیږي ښه دی .
۱۴۶- بارخرې نه شه وړی خولی ئی په خرګی لګولی .
۱۴۷- موږك دشرابو ګړی ته پریوت اوپیشوئی په کورکی پوښتنه کولـــه .
۱۴۸- دلنډ لغړ له اوبو څه ډار دی .
۱۴۹- په د و و بیړیو پښی مه ږده .
۱۵۰- له تودو سوی ، سړوته پوکل کوی .
۱۵۱- څوك سړی وپه بنګورو ږدی نه وه ،چي روږدی شه بیائی پـــــه ړازه وراچول .
۱۵۲- دتورو کار کوله سحره سره څه دی .
۱۵۳- دتورو قارغوله سحره سره څه دی .
۱۵۴- چي نه پیری نه خرڅوی بازار ولی تنګوې .
۱۵۵- چي ږیره وخریی په بریتوڅنډ نه کیږی .
۱۵۶- چي ترخه دی خوږلی نه وی دخوږوپه لذت به نه وپوهیږی .
۱۵۷- چي په کور کی سترشوی وی غابښ ئی مه ګوره .
۱۵۸- پټوی اوښان اوځی ټیټ ټیټ .
۱۵۹- خواږه دې هغه خوری چي خدای ورکړی وی .
۰۲۵- دوې توری په یوه تیکی منډلی نه شــی .
۱۶۱- چي کوږ یادوی په کوږ به پیښ شی .
۱۶۲- پور چي زیرنی شی هیرنی شی .
۱۶۳- دمیږی چي په پیوورکولو رضانه وی نو پچی په کی کوی.
۱۶۴- دنورو که له نورڅه سره دی دموږك خو ،له بنیږ سره دی.
۱۶۵- ترکاته خاته ښه دی . (ترکتلو ختل ښه دی .)
۱۶۶- په کور کی میږی هم بد دی .
۱۶۷- خواږه یازاړی سخی (خوسی) تماموی یازاړی زنکی (ځوانان)
۱۶۸- دکوټانی ګټه دسپی ده .
۱۶۹- دتوپك ډز له نژدی لری ښه ځی
۱۷۰ - د لارې ونه لغړه وی .
۱۷۱ -غواچي په غوجل شی ، پسي میرمن په اونل شی .
۱۷۲ - تر نامه لاندې ځان په واك نه دی .
۱۷۳ - یو سړی د بل سړی شیطان دی .
۱۷۴ - ... کاهی دی زمینداره درب دی کاهی لاړ شی درب پاته شی .
۱۷۵ - ما لا ښه کړه ، ما ماته خپله پښه کړه .
۱۷۶ - چې اور ولګی لامده او وچ ګډوډ سوځی .
۱۷۷ - سود او زیان سره نیولی دی .

۱۷۸ ـ آس اسان دی سنج ئې گران دی .

۱۷۹ ـ خوږه گوته نه پریکولی شی نه سهولی شی .

۱۸۰ ـ دښه پلار زوی مه شی .

۱۸۱ ـ شاهین چی په غوټه شی مرگ ئی هیر شی .

۱۸۲ ـ اوسپنه چې توده نه شی اوږده به نه شی .

۱۸۳ ـ اخوند غره ته نه تلو او یې جماعت ته راتلو .

۱۸٤ ـ صدری پور غوښت ندرۍ پرې واړا وه .

۱۸۵ ـ ړومبی د وروستی پل دی .

۱۸٦ ـ ځنګل بی زمري نه وی .

۱۸۷ ـ سل قصې سر ئی یو .

۱۸۸ ـ اور ته چې نږدې کیږی آخر سو ځیږی .

۱۸۹ ـ سپی چې غپیږی څه وینی .

۱۹۰ ـ چې اوږه نه خوری بوی ئی نه ځی .

۱۹۱ ـ مخ دې ورك شه وینځی چی دوینځی . . . مینځی .

۱۹۲ ـ کټوری که مات نه شو خو چین ئی ولاړ شو .

۱۹۳ څومره خرکی دومره بارکی .

۱۹٤ ـ مړی نه خاندی چې خاندی کفن څیروی .

۱۹۹ـ مور که لیوه شی هم دزوی غوښی نه خوری .

۲۰۰ـ ډم چی ډول وهی زور یی لری .

۲۰۱ـ اوبو وړی بوټی ته لاس اچوی .

۲۰۲ـ لمر په گوتو نه پټیږی .

۲۰۳ـ شکوڼ که حلال دی رنگ یی مردار دی .

۲۰٤ـ گل له گله پیدا کیږی خار له خاره .

۲۰۵ ـ دوه توري په یوه تیکی منډلی نه شی .

۲۰٦ـ دحاکم کور دریاب دی چی ورپریوت پریوت .

۲۰۷ـ غله ته وایی غلا کوه کوربه ته وایی بیدار اوسه .

۲۰۸ـ آس په خپل قابو ترپیږی .

۲۰۹ـ څاڅکی څاڅکی چی تولیږی لوی دریاب ورنه جوړیږی .

۲۱۰ـ څرمښکه دپښو په شامت له مارانو ووته .

۲۱۱ـ اوږدی چاری په اوږدو لاسونو شی چی لنډوی بندوی .

۲۱۲ـ دوږی ترفهم روټه پلاو وی .

۲۱۳ـ دکښیوتلی ډار نه شته .

۲۱۴ـ که اختر هره میاشت وای چا به اختر بالـه .
۲۱۵ـ ویړیا راغلی ویړیا تللی .
۲۱۶ـ اول طعام بیـا کلام .
۲۱۷ـ کارونه په وخت پوری موقوف دی .
۲۱۸ـ خر ځـی ښځتـن ورپسـی ځـی .
۲۱۹ـ یوه هاوه هغه هم سخا وه .
۲۲۰ـ مه داسی خوږشه چی خوری دې ،مه داسی تریخ شه چی‌تو کی‌دې.
۲۲۲ـ ژرنده که دپلار ده خو په وار ده .
۲۲۳ـ چاړه که دزرو وی په نس یی څوك نه منلوی .
۲۲۴ـ دیوه لاس گوتی هم په یوه شان نه دی .
۲۲۵ـ بی گودره مـه گډیږه .
۲۲۶ـ چی تر یوی ویالی توپ کړی بله ورته اسانه وی .
۲۲۷ـ که غـم نه لری نو وزه واخلـه .
۲۲۸ـ کنزدیری خبری که که یی ملافاروق ومنې .
۲۲۹ـ خپله ژبه هم کلا ده هم بلا ده .
۲۳۰ ـفریاد له خوږو زړونو کیږی *سړی‌چی‌روغ وی ولی‌نه‌کا فریادونه .
۲۳۱ـ لوی پرهار دنیزی ښه دی زر رغیږی ولی بدپرهار دژبی په زړه
داغ شی نه رغیږی .
۲۳۲ـ چی باد نه وی بوټی نه خوځـی .
۲۳۳ـ له پیښی تیښتـه نـه شتـه .
۲۳۴ـ بـی دولـه مـه گـډیـږه .
۲۳۵ـ دنیا دمسافرو سرای دی .
۲۳۶ـاختر داسی زوی نه دی چی پټ به تیر شـی .
۲۳۷ـ په پردی لاس مار هم مه وژنه .
۲۳۸ـ یا لویو غرو ته ځـه یا لویو کورو ته ځـه .
۲۳۹ـ چی نه خوری له هغه باغه ، غم یی په څه خوری .
۲۴۰ـ چی دب نه وی ادب نه وی .
۲۴۱ـ یـا مـړ یـا مـوړ .
۲۴۲ـ چی طلب یی کوی آخر به یی مومـی .
۲۴۳ـ یو ساعت دبل ساعت په شان نه وی .
۲۴۴ ـدلمدی ختی لږی او به دارو دی .
۲۴۵ـ چی بد کوی کارونه هغه بد وینی خوبونـه .
۲۴۶ـ بدی دگیدړ کوه او تپی دزمرو گرځوه .
۲۴۷ـ کومه ونه ده چی باد نه ده خوځولی .
۲۴۸ ـکاروان له ستړی مه پوښته بغیر له خیر .

۲٤٩- وړاندې ترکاڼې لاندې .
۲۵۰- چې غواړې پرې واوړې .
۲۵۱- له ډکه لوښې څه توئیږي .
۲۵۲- چې نه ځې وابه دې اخلم او چې نه خورې څه دې کوم .
۲۵۳- چې غل نه اوړي مل دې واوړي .
۲۵٤- که شپه تیاره ده لاس له خولی نه غلطیږي .
۲۵۵- خره سپیه که کرندې یې په ښکار به څرکند شي .
۲۵٦- دزړو وزړو ته لارې دي .
۲۵۷- سترګې که غټې دي هم دواړه کسې په زور چل کوي .
۲۵۸- څه به بزه وي څه به یې مزه وي .
۲۵۹- زیښم که زاړه شي هم له سپښسو ښه دي.
۲٦۰- روپۍ که وړه ده په تول پوره ده .
۲٦۱- چې ملا وایي هغه کړه اوچې ... کوي هغه مه کړه .
۲٦۲- په وچو اوبو ژرنده نه چلیږي .
۲٦۳- ژرنده داوبو په زور غریږي .
۲٦٤- بې کنګاشه به هیڅ په لاس وانه خلې چې خبروې دکنګاش له برکته .
۲٦۵- خت په خت پورې نیســه .
۲٦٦- بې له دې چې نامرادې ته ورسیږي ګنه نشته ومراد ته رسیده.
۲٦۷- خپله شا په خپلو نوکونو ښه ګرېږي .
۲٦۸- او ګره دې وي توده دې وي .
۲٦۹- چت ته جوړ کړه نقش له ما پرې غواړه .
۲۷۰- نوك ځاى کړه له نوك نه به دسوك ځاى وشي .
۲۷۱- پردې دستار په سر ، دمار ترل دي .
۲۷۲- سترګو کورو ته ریبار غواړه سترو غروته لار غواړه .
۲۷۳- چې نیم غوئی له پوسته شه وروسته دپښو پریکول ورپه یادشول.
۲۷٤- یو خورم بــل پخــوم .
۲۷۵- بلا چې پرته وي هومره ښه وي .
۲۷٦- اوبه چې تر سر واوړي څه یو ګز څه دوه ګزه .
۲۷۷- اول ملګرې بیا لار غواړه .
۲۷۸- میښې ! میښې ! که دیوه غره نه یو ، دیوې بیښې .
۲۷۹- له کنډاسې خولې بې اختیاره لاړې بهیږي .
۲۸۰- له هرچا سره خبرې دهغه دعقل په اندازه سره کوه .
۲۸۱ کوز وي که پاس وي خو چې په لاس وي .
۲۸۲- خپل ګریوان دبل په لاس کې مه ورکوه .
۲۸۳- میریه میریه دا سردې ولې غټ دې دعقل له زوره داملا دې ولې

نرۍ ده دوسلی له زوره دا ... دې ولی غټه ده میړونه په ... کې خبری نه کوی ·

۲۸۵ چې دوړ شي سوړ شي ·

۲۸۶_ مارچې سوری ته ورشی نو سمیږی ته دتبر په سرپرت یې نه سمیږی ·

۲۸۷_ بوړی غاړی سندرۍ ویلی نه * شــی

۲۸۸_ بلا له هغی پاخی چې یې کړنګ له پوزی خاخی ·

۲۸۹_ په نبه یې ونیسه مرګ ته به راضی شی ·

۲۹۰_ مرغلری په غوجل کې مه غورزوه ·

۲۹۲_ سپینه ږیره په کارنده چې زړه تور وی ·

۲۹۳_ سترګی له سترګو نه شرمیږی ·

۲۹٤_ کله کله مسخری دایمان زیان وی ·

۲۹۵_ له ... سپی نه چا پوښتنه وکړه چې په لارکی څوك درسره ښه وو، ورته ویې ویل چې تول ښه وو خو بلامی دې په خپل قوم پر یوزی ·

۲۹٦_ ښه دی هغه ترخه چې وروسته وی خواږه ·

۲۹۷_ داغ په سپینه جامه لګی ·

۲۹۸_ دیو له خپل سیوری ویریږی ·

۲۹۹_ غله ته هر بوټی سړی دی ·

۳۰۰_ غر، غر لره زر تر پ مه کوه ·

۳۰۱ _برټ په لړی بانی په سړی نښلی ·

۳۰۲ _ ګندیری که دګلاب غوندی ګل لری په دی ګلاب نه شه ·

۳۰۲_ پیشو هومره درویشه ، چې په پیونه ده پیشه ·

۳۰٤_ اخوند ګرمولم زه نه ګرمیدم ·

۳۰۵_ دګیدړ استازی ګیدړ وی دزمری زمری ·

۳۰٦_ پښی هغه ځای ته ځی چې زړه ورځــی ·

۳۰۷_ توره که تیره وی په ګذار به څرګنده شی ·

۳۰۸_ که وریځ توره ده او به سپینی تری راووری ·

۳۰۹_ له سترګو لیری له زړه لیری ·

۳۱۰_ چې له هر چاسره اوسی له هغو به برخه یوسی ·

۳۱۱_ پردی خواږه خواږه دی ·

۳۱۲_ چې تیر شی قدر یې بر سیر شی ·

۳۱۳_ بلاوه برکت یې نه وه ·

۳۱٤_ وږل دکانړو دلویو غرونو له سرونو په سرښه دی دهرچا له منتونو

۳۱۵_ قصه چې په سنده وی هغه له خونده وی ·

۳۱٦_ چې لږخوری هغه تل خوری چې ډیر خوری هغه ګندبهیر خوری ·

۳۱۸_ چې په سریې چاره شی خدای یې په زړه شــی

۳۱۷_ زیاته ونه چې پری کیږی زیاتیږی ·

۳۱۹ـ برخه کومه بده‌ده چی ورښکاره ئی کړی او ورئی نه کړی .
۳۲۰ـ اوړه چی خمیره شی هرڅوك کوتی کی وهــــی
۳۲۱ـ منگی هسی مات وډبلی ئی بانه شوه .
۳۲۲ـ دبنجخو له حاله میږی پوښته .
۳۲۳ـ ویشلی دغوږولایقی دی .
۳۲۴ـ خواږه هاله خوره‌چی نعمت شی‌اوبه هاله‌چښه چی شربت شی .
۳۲۵ـ چی‌په مرغانو قلنگ راشی نوقطبیږوایی‌چی‌موږك یم اوچی‌په موږکانو راشی نو وایی چی قطبیږیم .
۳۲۶ـ لاس چی مات شی غاړی ته ځــــــی .
۳۲۷ـ زوی او لور مور او پلارته ژاړي .
۳۲۸ـ خر به څه وی چی بار نه وړی .
۳۲۹ـ ستاپه ترغ کی‌هم ورږی ښوری .
۳۳۰ـ دسندا ورته میښه ده .
۳۳۱ـ زمایی په اسلام کی شك دی اودی مریدان نیسی .
۳۳۲ـ یوپسی رسیدی نه شه اوبل ورته ویل چی‌تری تیرشه اوپری‌راو گرزه .
۳۳۳ـ چیرته خرچیرته . . . .
۳۳۴ـ دګوډی خوله خلاصه شوه او دردنو لارو شوه .
۳۳۵ـ خدای خبردی چی اوښ به په کومه گونډه چوکیږی .
۳۳۶ـ پیشو چی خوب وینی خو موږك په خوب کی وینی .
۳۳۷ـ دهیږي زوی به هیږي پسی ځی‌دوزي زوی به په وزې پسی ځی .
۳۳۸ـ پرسیدلی په خپلی . . . خلاصیږی .
۳۳۹ـ کبان کبان په اوبو کی سره وینــی .
۳۴۰ـ چیرته گنجی چیرته سالو .
۳۴۱ـ په دودو راپسی ځغلی درجاوزی کردی خپلی .
۳۴۲ـ مادرپسی مټ نه تالا ځان رانه غټ نه .
۳۴۳ـ نه باز یی نه باښه په‌دی خوشی خلق‌کی ناست‌یی غوښی خوره.
۳۴۴ـ وطن دونددی بادشاه ړوند دی .
۳۴۵ـ له ړندو سترګو نو باسی .
۳۴۶ـ خرمی هم شته خربه می‌هم شه .
۳۴۸ـ وبه‌دی شوکوم خودپیازو پنډه به دی‌په سرنه وی .
۳۴۷ـ موټ دي راوړی‌لاخاندی .
۳۴۹ـ چی لړې می، لرم به دې ، چی‌لړې می لړم به دې .
۳۵۰ـ نه دځان دساتلو وی نه دیار .
۳۵۱ـ اوښانو نه زړل بوربو زړل .

۳۵۲ـ خپله پښه یې پخپله په تبر ووهله .
۳۵۳ ـ کیدړ په ونه ختی نه شه ویل یې چی ترخه ده .
۳۵٤ـ آسمان په لوټو ولی .
۳۵۵ـ بربند له لاری غړیږی او وږی له لاری نه غړیږی .
۳۵٦ـ یوه ورځ دوه ئی سیوری .
۳۵۷ـ دپاچاهانو خوب په میږ تانه دی .
۳۵۸ـ دبیزو ورور دی په خپله پرهارلویوی .
۳۵۹ـ تراټ ښه دی که متروکه ، لعنت شه په دواړوه توکه .
۳٦۰ ـ چی څه رنګ تاره هسی یی کربوره ،چی څنګ غرهسی ئی غرځه .
۳٦۱ـ په خپله پوزکی بلا راغله بوچکی .
۳٦۲ـ زوړ شوی مسلمان نه شوی .
۳٦۳ـ رامه شیدغم کاروانه سوددی نه راوړبی زیانه .
۳٦٤ـ خوب چی زوړ شی بالښت نه غواړی زړه چی مین شی بنا یست نه غواړی .
۳٦۵ـ له ماتی لندی دوه کسه ویریږی .
۳٦٦ـ نه دې نژدی کتی شم نه دې لېری پریښودی شم .
۳٦۷ـ دغله په وړیره خس وی . . .
۳٦۸ـ پلاردی سواروم کړو که پلیو ! چی زماله ښی ووت څه شی چی چام کړو .
۳٦۹ـ همیشه دکنجی له سره پخه رڅوی .
۳۷۰ـ کوړک کوړک دلی کوی او هګی بل کلی اچوی .
۳۷۱ـ شنی په غلانه چیچل کیږی .
۳۷۲ـ دبیدیا سپی راغلل دکلی سپی ئی وشړل .
۳۷۳ـ کوڼ په یوه خبره دوه واره خاندی .
۳۷٤ـ لکه لیونی سپی ځان ته خولی اچوی .
۳۷۵ـ لکه دمرداری سپی یو په بل خولی لګوی .
۳۷٦ـ پك په سر وړمنځ وهله وینی یی پرمخ راغلی .
۳۷۷ ـ دال دکینډې ښه دی تیغ دفرنګی .
۳۷۸ـ چابلا نه ویل چی ته به راشی که زه درشم ویل یی چی ته مه راځه زه بـــه درشـــــم .
۳۷۹ـ ماپه روزی پسی مه وګرزوی روزی په ماپسی وګرزوه .
۳۸۰ـ څه لوړو څه دپك سرلغړو .
۳۸۱ـ کندهیری می په تل کی زښتو ، اودی په خولی پوری رانه ودریده
۳۸۲ـ که زه نه وایم زمادا ماته پښه به ووایی .
۳۸۳ـ چیری خوله چیری څنګل .
۳۸٤ـ سپی هډوکی خوری خپلو کولمو ته نه ګوری .
۳۸۵ـ داسی خبری وکړی چی دخرو توبی شی .

٣٨٦ ـ که څه وایم کلی‌دی که څه نه وایم دخانی زوی روی دی .

٣٨٧ـ بی ځایه خندا ژړا ده .

٣٨٨ـ څوك چی‌تاته وایی غوږ دی‌سپی یوړو نو ته به په سپی پسی ځغلـــی که خپل غوږ ته به لاس ورووړی .

٣٨٩ ـ لکه نرکچوردی دلونډ خوند بدوی .

٣٩٠ ـ نه به دی‌خاځکی سوړ که ، نه به دی خخو زکی موړ که .

٣٩١ ـ اوبه راځی له پاسه ښکته په ژړا ژاړي له فراقته چی لاړولاړو بیا به رانه شو ارمان ارمان تیره ساعته .

٣٩٢ـ ړوند اوکوڼ ، پك اوشل په هرځای کی چی کښینی کوی‌خلل.

٣٩٣ـ چی مـور میـره شی پـلار پلنـــدر شی .

٣٩٤ خره جولارا باله جولاخر ورباله ، لیوه خبره شه خریی ړق وخیره.

٣٩٥ ـ دتیل هوسی داخوی چی‌ته لری ښه یی نه لری وانښه دسمی خوری هوا د غره لری یوه ورځ به په هسی ښکاری وا وړی چی خپل بدن به پـه وینو ولړی .

٣٩٦ـ څه غر تور ؤ څه لړو تور که .

٣٩٧ ویښته می ځیری کول کسی می ووتل .

٣٩٨ـ بـد ویـل دځـان دی .

٣٩٩ ـ چی باران نه وه توی وچوه چی وشه څپرونه یی توی ته یووړل .

٤٠٠ـ برگ که بار دی خو یو ساعت په کار دی .

٤٠١ ـ دیوه اصل دیوه فصل ته ساهو شوی زه کم اصل .

٤٠٢ـ په ړندو کی دیوی سترکی خښتن پاچا دی .

٤٠٣ چی‌له مکی لیری ووحج‌یی‌وشه چی‌مکی ته نږدی‌ووله حج نه پاته شول.

٤٠٤ـ په مار چی اجل ورشی په لاری برابر شی .

PROPERTY OF ACKU 1508

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library